ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 26 november 2011

CULTUUR
3 Reconstructie van een buurt

REPORTAGE
5 Cultuur in een fotoboek

ACHTERGROND
10 Waarom zetten we ze op het pluche?

Actie Bon Bisinja:

‘Gevoel voor de medemens’

Nog even en het is weer tijd voor Bon Bisinja. Een bijzondere actie die al jaren wordt georganiseerd op Curaçao ten behoeve van de minderbedeelden onder de bevolking. Gaat u boodschappen doen? Schaft u dan wat extra levensmiddelen aan...

Van links naar rechts Victor Libiee,Gilbert Goilo en Tom Domhoff.

Tekst: Marja Berk Foto’s: Ken Wong

Het initiatief van deze actie ligt bij de Curaçao Lions Club en als we Wikipedia erop naslaan komen we bij de volgende uitleg: ‘een Lions Club is een charitatieve club waarvan de leden op vriendschappelijke basis samenwerken, dus zonder politieke, godsdienstige of beroepsmatige verbondenheid. Deze serviceclubs maken deel uit van de wereldwijde associatie Lions International. Op vrijwillige basis ontplooien de leden initiatieven voor een betere samenleving. Wereldwijd telt de organisatie bijna 1,3 miljoen leden, waarmee ze ‘s werelds grootste serviceorganisatie is. 192 landen tellen tezamen ruim 45.000 clubs’.

Tom Domhoff is sinds jaren voorzitter van de Curaçao Lions Club. “Er is behoefte aan ondersteuning op Curaçao en wij bieden hulp aan mindervermogenden en aan bijvoorbeeld de blindenzorg.” Voor oudere slechtzienden wordt er momenteel een leesproject opgestart, waarbij gebruikt wordt gemaakt van een speciaal systeem met aparte apparatuur. “Het apparaat leest eigenlijk het boek voor je en het is instelbaar op snel of langzaam. Echt heel handig.”

Helpende hand

De basis is dat de club voor de gemeenschap werkt, daar waar het nodig is. Zij bieden de helpende hand bij misstanden en armoede en doen dat in hun eigen district. “We kunnen wel hulp vragen aan andere districten als we dat nodig vinden en dat wordt dan onderling geregeld.” De activiteiten van de club zijn bekend bij Lions International. Domhoff: “Er wordt volgens richtlijnen gewerkt, maar daar kan wel vanaf geweken worden. Niet elke actie is geschikt voor het land waarin een club zich bevindt. Een van de nieuwe acties van de Lions Club International is een project om wereldwijd bomen te planten. Elke Lions Club over de hele wereld heeft de opdracht gekregen om zich hiervoor hard te maken. Curaçao Lions Club kreeg het verzoek om minimaal 60 bomen te planten. Momenteel wordt er een commissie samengesteld om te budgetteren en te bepalen waar die bomen geplaatst gaan worden.”

De Curaçao Lions Club werd opgericht in 1946. Een oudgediende is ook Gilbert Goilo, een van de directors van de club. Hij zet zich inmiddels al 21 jaar in voor de projecten die worden ontwikkeld en dat zijn er veel. “Het hangt er vanaf wat we in welk jaar gaan doen, dat is niet altijd van tevoren bekend”, vertelt Domhoff. “Er zijn natuurlijk wel wat basisprojecten zoals Bon Bisinja en een actie met betrekking tot bloeddonatie. Die doen we elk jaar. Maar afgezien van deze acties bekijken we per jaar waar het meest behoefte aan is.”
“Met name de actie om bloeddonoren te werven is een enorm succes”, vult Goilo aan. “Elk jaar komen er nieuwe donors bij. Dat is heel belangrijk als je weet dat elke zak bloed die wordt gedoneerd, drie levens kan redden.” Een van de overige projecten van de club is Senior Citizens waarbij in de maand mei zo’n 700 à 800 ouderen worden uitgenodigd voor een gezellige dag. “Dat is altijd een feest, die mensen kijken er altijd naar uit en vinden het een feest.”

Ook kinderen mogen meegenieten van de goede doelen van de Lions Club. Victor Libiee, inmiddels zes jaar verbonden aan de club en second vice president: “Op dit moment krijgen 1800 kinderen op school een ontbijt middels de actie ‘Duna e Mucha un man’. Dat vergt een behoorlijke organisatie, want die scholen moeten natuurlijk wel meewerken.”

Met carnaval wordt er een party georganiseerd die als fundraising is bedoeld. Goilo: “We kwamen erachter dat mensen tijdens de carnavalsperiode heel gul kunnen zijn. Het is inmiddels onze grootste fundraisingactie en wordt gehouden op de zaterdag voor het kindercarnaval.” De actie is groots opgezet en vindt plaats in het WTC. “Alle zalen worden benut”, aldus Domhoff, “en het feest wordt door zo’n 2500 mensen bezocht.” Dat is niet misselijk. Voor de party komt door middel van kaartverkoop geld binnen dat uiteraard ook voor de projecten wordt gebruikt.

De naam Lions Club doet denken aan Lions Dive, het bekende hotel. “Dat is niet zo vreemd”, lacht Domhoff. “Om het toerisme te stimuleren besloten we jaren geleden een mooi hotel te bouwen en daar zijn we in geslaagd. Het is al een tijd geleden, dus de jongere generatie zal het niet weten, maar de oudere mensen zijn wel bekend met ons initiatief. In dat hotel werden overigens de eerste duiktrainingen gegeven.” Educatie is de club dus niet vreemd. “Oh nee, we hebben wel meer op educatief gebied en in dit kader organiseren we ook altijd een feestochtend voor 1300 kinderen.” Het zijn maar enkele projecten waar de club zich mee bezighoudt. Curaçao Lions Club staat garant voor gevoel voor de medemens en draagt bij aan een beter leven voor velen.

Wie denkt dat de club uit mensen op leeftijd bestaat slaat de plank even mis. Onderdeel van de club is de Leoclub, de jongere loot aan de Lions-stam. De leeftijd van de leden varieert van 16 tot 29 jaar en zij zetten zich in op de kleinere projecten. “Zo leren ze hoe ze projecten kunnen organiseren”, verklaart Domhoff. “En ze starten dus met de wat kleinere. Ze worden bijgestaan door een lid van de Lions Club om die vaardigheid onder de knie te krijgen. “Het heeft natuurlijk ook een sociaal aspect; op deze manier ondervinden ze het belang zich in te zetten voor je medemens.” De jongere leden helpen met het vullen van pakketten voor bijvoorbeeld Sinterklaas. “Het zijn bijna allemaal studenten of scholieren die zich hiermee bezighouden.” Het enthousiasme onder de jonge leden is groot.

10 december

Op zaterdag 10 december gaat de boodschappenactie Bon Bisinja van start en deze actie wordt al 45 jaar door de Curaçao Lions Club georganiseerd. Libiee legt uit: “De bedoeling is dat bij alle grote supermarkten levensmiddelen worden verzameld, die worden uitgereikt aan mensen die in die feestelijke decembermaand, niet of nauwelijks de gangbare levensbehoeften kunnen aanschaffen. Je kunt die levensmiddelen afgeven bij het inzamelpunt bij de supermarkt, maar dit jaar hebben we iets nieuws. Er komt nu ook een drive thru bij het Rode Kruis op de Fokkerweg, waar je ook simpelweg een levensmiddelenpakket kunt afgeven. Zo gepiept.” Bon Bisinja is een groots opgezet project waarbij ook scholieren worden betrokken. “Kinderen op scholen wordt gevraagd iets mee te nemen”, zegt Goilo. “Die boodschappen worden dan rond 12 december door ons opgehaald. Het vergt even wat organisatie, maar het is zeker de moeite waard.” Alles wat wordt opgehaald wordt opgeslagen in een loods op Brievengat. Op die locatie worden ook de pakketten samengesteld. “Wat geweldig is, is dat Albert Heijn speciaal voor ons gaat inkopen. Er wordt in de winkel een speciaal straatje gemaakt met producten van Euroshopper en klanten worden op dat straatje gewezen.” Een ‘super-idee’.

Domhoff vult aan: “Het is wel de bedoeling dat het houdbare producten zijn zoals flessen of blik. Er zijn veel levensmiddelen die houdbaar zijn en daar gaat onze aandacht naar uit, want er gaat enige tijd inzitten voordat alle pakketten zijn samengesteld. Aan producten die aan snel bederf onderhevig zijn, hebben we dus niet zoveel, hoe goed het ook is bedoeld.”

Misbruik

Verspreiding van de pakketten gebeurt door sociale instellingen, zoals buurtcentrum of pastorie. “We hebben hier nu speciale bestanden van gemaakt, want er werd weleens misbruik van gemaakt. Sommige mensen kwamen dan 2 of 3 pakketten halen en dat is natuurlijk niet de bedoeling. Er wordt nu streng gecontroleerd; die pakketten zijn bestemd voor mensen die het écht nodig hebben!”

De hoeveelheid pakketten beslaat ruim 4000 stuks, waarvan de Lions Club er 3500 voor haar rekening neemt. De kosten hiervan komen uit fundraising en donaties uit de gemeenschap, want alleen de inzamelingsactie is niet genoeg. “Er zijn mensen die het gemakkelijker vinden om geld te geven. Bovendien”, zegt Domhoff, “moet een pakket in balans worden gebracht. De mogelijkheid bestaat dat er bijgekocht moet worden omdat we bijvoorbeeld dan net teveel olijfolie hebben en te weinig rijst. Ik noem maar een voorbeeld. Er wordt dan ook gericht ingekocht, zodat we zeker weten dat alle levensmiddelen erin zitten die we erin willen hebben.” Dat wordt ook bevorderd door het winkelend publiek bij de supermarkten een lijstje te geven, waar de gewenste producten op vermeld staan. “Maar er mag natuurlijk altijd iets extra’s bij de boodschappen worden gedaan in de vorm van nootjes, chips of iets ander hartigs dat houdbaar is.” De verpakking van elk pakket is weer anders. Gilbert Goilo legt uit waarom. “Het moet wel, want niemand wil weten dat hij van deze actie afhankelijk is om iets extra met de feestdagen te hebben. We vinden dat heel begrijpelijk en zo voorkom je dat probleem.”
De leveranciers aan de club werken ook altijd geweldig mee. Vaak wordt zelfs bij inkoop van producten bij de groothandel, de helft extra gegeven. “Vooral als het om producten gaat die niet zo lang meer zijn verwijderd van de houdbaarheidsdatum, maar het zit er nooit overheen. Dat willen we natuurlijk niet en houden dat ook goed in de gaten.”

Curaçao Lions Club gaat met haar tijd mee. Waar er voorheen gedoneerd kon worden in een collectebus kan er nu ook vanuit de luie stoel via internetbankieren een bijdrage aan de actie worden geleverd onder vermelding van ‘Actie Bob Bisinja’. “Ja”, zegt Domhoff, “je wilt het de mensen die willen meedoen toch gemakkelijk maken en als we dat op deze manier kunnen bewerkstelligen, doen we dat uiteraard graag.”

Het rekeningnummer van deze actie is (bij de MCB-bank) 14.35.62.00, t.n.v. Curaçao Lions Club Project Bon Bisinja.

Vrijwilligers stellen de pakketten samen.

Victor Libiee

Tom Domhoff

Gilbert Goilo

ÑAPA 2011
Nr. 41

Tekst & beeld

Een foto van een oudere man in de kunuku, een afbeelding van een met rood pluche beklede zetel, een plaatje van jonge parkietjes in een nest. Goed beeldmateriaal kan duizend woorden vervangen en in de Ñapa proberen we daar dankbaar gebruik van te maken.

Met beeldmateriaal ondersteunen we de verhalen. Zo leest u op pagina 3 het eerste deel van een nieuwe serie over diverse buurten van Curaçao, geschreven door antropologe Ieteke Witteveen. De aflevering van vandaag gaat over Wacao, een 'vergeten' buurt met een lange rijke historie. De foto van Dudu Muzo in de kunuku zegt veel over het bestaan van weleer in deze woonstek in Banda'bou. Je krijgt er letterlijk en figuurlijk beeld bij.

Op de achterpagina een artikel van Judice Ledeboer over het leven op de tweesprong van verschillende werelden in de binnenlanden van Suriname. De mensen wonen er in hutjes, maar gaan de deur niet uit zonder mobiele telefoon. Je kunt het je ook voorstellen zonder foto's, maar met het beeld erbij, komt alles wel aanzienlijk dichterbij.

Sinaya Wolfert is fotografe. Ñapa-medewerkster Marja Berk sprak met haar naar aanleiding van haar nieuwste project 'Curaçao Celebrations', een fotoboek over evenementen en feesten op Curaçao. "Een mooi fotoboek hoeft niet slechts uit foto's te bestaan", merkt Wolfert op. Ook in haar werk versterken tekst en beeld elkaar, het kenmerk bij uitstek van een weldoordachte productie, of dit nu gaat om een krant, een weekendbijlage, een serie over de oude 'vergeten' buurten van Curaçao of een bijzonder fotoboek.

Goed weekend!

De redactie

Colofon

BLADMANAGER
Karin Wooning
EINDREDACTEUR
Hans Vaders
ADVERTENTIES
Marloes Tak
VORMGEVING
Wendela Ataliede
Stephanie Heyer
Aan deze Ñapa werkten mee:
Marja Berk
Simone de Brabander
Marius Bremmer
CVF
Monique Casimiri
Jorge Curiel
Verele Ghering
Hans de Haan
Margot Hack
Bob Harms
ICC
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Jan de Ruijter
Hans Vaders
William ten Veen
May Voges
Ieteke Witteveen
Ken Wong
Karin Wooning
Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

Hogeschool Rotterdam:

'Studenten niet in de kou'

Studeren aan een hogeschool of universiteit in het buitenland is voor scholieren iets heel anders dan naar school gaan in eigen land. Het vergt niet alleen een flinke stap naar volwassenheid, maar ook het leren omgaan met het cultuurverschil, een andere taal en vooral het rappe studietempo. De grote overstap gaat de meeste studenten niet in de koude kleren zitten. Velen vallen tijdens hun eerste studiejaar daarom uit: ze gaan een andere studie doen, of keren de hogeschool of universiteit definitief de rug toe.

Toekomstige studenten bespreken cultuurverschillen.

Tekst: Simone de Brabander

Doodzonde, vond de Hogeschool Rotterdam, en besloot een halt toe te roepen aan de hoge uitvalcijfers onder studenten uit de voormalige Antillen en Aruba. De school initieerde in 2008 het programma 'Subi Jèt pa bo Gèt'. Dit programma bereidt studenten uit Curaçao en Aruba voor op hun studie aan de Hogeschool Rotterdam.

Er vertrekken jaarlijks zo'n 150 studenten vanuit Curaçao en zo'n 40 vanuit Aruba naar Hogeschool Rotterdam. "Het traject is ontstaan omdat er in Nederland en dus ook bij ons grote zorgen waren ontstaan door de uitval van studenten. Bij het Wetenschappelijk Onderwijs (wo) bleek dat 25 procent van de kandidaten die aan de studie begint, gedurende het eerste jaar van opleiding verandert. Ze gaan naar het Hoger Beroepsonderwijs (hbo) of schrijven zich het jaar daarna in voor een andere wo-studie", zegt Marja Bakker, werkzaam bij de Hogeschool Rotterdam.

Motivatie
Voor wat betreft de hbo-studenten, geeft 30 procent in het eerste jaar de pijp aan Maarten. Ongeveer 15 procent verandert van studie, nog eens 15 procent schrijft zich ook niet meer in bij een andere studie en verlaat de studiebanken definitief. De percentages voor de studenten die afkomstig zijn uit het buitenland liggen hoger. "De problemen zijn vaak een gebrek aan motivatie, een onjuiste studiekeuze, een slechte beheersing van de Nederlandse taal, de communicatie, een gebrek aan studievaardigheden, financiële problemen en sociaal-emotionele factoren."
Een goede voorbereiding op de nieuwe fase in hun leven is daarom van cruciaal belang, vond de Hogeschool Rotterdam.

Brief
Op Curaçao is Gerry Lendering één van de grote drijfveren achter de organisatie van het programma. Zij is er sinds twee jaar bij betrokken en coördineert het traject.
Het programma duurt negen maanden en bestaat uit verschillende bijeenkomsten waarin diverse onderwerpen aan bod komen, communicatie, hoe schrijf ik een goede brief, de cultuur in Rotterdam, hoe ga ik om met emoties en vooral ook de studiekeuze.

Voor de studiekeuze gebruikt Lendering het programma 'Kies Actief', opgesteld door zeven hogescholen in Nederland. 'Kies Actief' bestaat uit een competentietest, een studiekeuzetest en een leerstijlentest. Er worden zes verschillende competenties gemeten: communicatie en taal, samenwerken, analyseren en rekenen, probleemoplossen, methodisch handelen en zelfstandig leren. Gerry Lendering: "Op deze manier krijgen we een goede indruk of de gewenste studiekeuze ook de juiste is. Na de test volgt er een gesprek, om te bepalen welke competenties diepere ontwikkeling behoeven, zodat de scholier beter opgewassen is tegen de overstap naar het hbo. Als de studie eenmaal gekozen is, gaan we daar inhoudelijk op in: wat houdt de studie precies in, hoe verloopt het propedeusejaar en de rest van de studie. Tot slot is een eindtest met een reflectiemoment: Zijn de competenties verbeterd? Wat heb je geleerd en waar liggen je aandachtspunten tijdens je studietijd."

De bijeenkomsten betreffende studievaardigheden, Nederlandse taal, cultuurverschillen, zelfstandig wonen, budgetteren en studeren in het hbo worden interactief aangeboden. De Nederlandse taal en communicatie vormen speerpunten tijdens elke bijeenkomst.

Marja Bakker, presentatie op Brionplein.

Peercoach
"Eenmaal in Nederland", zegt Marja Bakker, "laat Hogeschool Rotterdam de studenten niet in de kou staan. Het opvangnet 'Antuba', een mentoraat bestaande uit stafleden en peercoaches, vangt ze op en begeleidt de nieuwelingen gedurende hun eerste jaar. Daarnaast organiseert Antuba interessante en sociale activiteiten. De peercoach is een ouderejaarsstudent die zelf uit de voormalige Antillen of Aruba komt en ondersteuning en coaching biedt. "Na het eerste studiejaar kunnen de studenten zelf ook peercoach worden."

Het programma is inmiddels flink gegroeid en enorm succesvol gebleken. Bakker: "Sinds 'Subi Jèt pa bo Gèt' hebben studenten uit de voormalige Antillen en Aruba een stuk lager. We zien ook dat de kans dat een student uitvalt zonder begeleiding 20 procent hoger ligt in vergelijking met iemand die wel begeleiding heeft gehad."

Inschrijven voor 'Subi Jèt pa bo Gèt' kan door een email te sturen naar subijetpaboget@hr.nl. De kosten zijn 50 gulden en start op het Brionplein waarbij het hele voorbereidingstraject wordt doorgenomen. Het programma loopt van november tot juli, en de bijeenkomsten zijn één keer in de twee weken. Als de deelnemer het hele programma afrondt, en in Nederland nog twee opdrachten verricht, dan krijgt de student twee studiepunten. "Kortom, mocht je een studie willen doen aan Hogeschool Rotterdam, en je wil goed voorbereid gaan, schrijf je dan in", besluit Gerry Lendering.

Marja Bakker is één van de steunpilaren binnen de hogeschool die ervoor zorgt dat studenten van verschillende achtergronden, via alle doelgroepmentoraten en hun activiteiten, de middelen wordt geboden om succesvol te worden en te blijven. Ze gaat meerdere keren per jaar op werkbezoek naar de Antillen en Aruba. In Nederland participeert zij actief in diverse organisaties: Landelijk Overleg Stichting Studiefinanciering Curaçao (SSC) en Platform studerende Antillianen en Arubanen in Rotterdam (PAAR). PAAR is een samenwerking tussen de Gemeente Rotterdam, de Erasmus Universiteit, Hogeschool Inholland, SSC en Hogeschool Rotterdam om het belang en de begeleiding voor alle Antilliaanse en Arubaanse studenten in de Gemeente Rotterdam mogelijk te maken.

Gerry Lendering heeft 23 jaar werkervaring opgedaan op het Maria Immaculata Lyceum op Curaçao. Aanvankelijk als docent, maar vanaf 1992 als decaan. Na afronding van de opleiding remedial teaching in het voortgezet onderwijs in 2001 werd ze verantwoordelijk voor het schoolbegeleidingstraject van de bovenbouw. Als zodanig coachte ze de mentoren, adviseerde ze de directie en bewaakte ze de doorstromingseisen van het voortgezet onderwijs en het (lokale, regionale en Nederlandse) hoger onderwijs. Sinds twee jaar is Lendering betrokken bij het programma 'Subi Jèt pa bo Gèt' als contactpersoon en trainer voor Hogeschool Rotterdam.

Foto van de week

'Het is mooi om hier op Korsou te mogen zijn, inmiddels voor de vierde keer en het blijft steeds verrassen', schreef Michiel Dohmen ons. Toen hij op een mooie namiddag zomaar wat plaatjes van de horizon aan het schieten was, zag hij ineens een manta compleet boven de zee uitkomen. Hij drukte af en voilà, zie hier het resultaat. "Dat zijn de momenten waar ik enorm van kan genieten", aldus Dohmen, die de Ñapa-lezer ook graag laat meegenieten. "Nu nog een manta tijdens een duik voorbij zien vliegen", wenst hij.

Heeft u ook een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com.

Thuis

'Rondje drinken'

Monique Casimiri

Wat drink je nu als je uitgaat in Nederland? Bier, wijn. Ik was op Curaçao een rumdrinker. Rumcola, een baco. Dit vond en vind ik lekker, en was bovendien niet zo duur als wijn. En bier vond en vind ik nog steeds niet lekker.
In Nederland was een baco niet te betalen. Betaalde je voor een biertje bijvoorbeeld 2 euro, dan was een baco al gauw 8 euro.

Nu is het in Nederland ook heel gewoon om een pot te maken. Dat wil zeggen: iedereen die uitgaat legt geld in. Iedereen evenveel en daar werd de drank van gekocht. En als de pot op was, moest iedereen weer bijleggen. De eerste keer bestelde ik een baco en dronk die in hetzelfde tempo als mijn vrienden hun biertje en toen werd dat wel een probleem, want ik dronk in mijn eentje de pot te snel leeg. Dat was niet eerlijk. Ik heb hier dus geleerd om wijn te drinken, maar toen ontstond er een ander probleem. Ik kreeg de wijn niet zo snel op zoals de anderen hun biertjes, dus nu dronken zij de pot leeg. We zijn er samen wel uitgekomen door heel simpel uit te rekenen hoeveel baco's ik kon bestellen en zoveel dronk ik er die avond, maar het spontane was er wel van af.

Tegenwoordig maken we geen pot meer, maar geven we om de beurt een rondje. Wel zo gemakkelijk, zeker niet zo eerlijk. Ik heb hier vrienden voorbij zien komen die het zo speelden. Als het hun beurt was om een rondje te geven dan vroegen ze dat net iets te vroeg. De glazen waren dus nog halfvol, waardoor iedereen zei: nee bedankt, ik heb nog. Kijk, dat gebeurt natuurlijk maar één keer. De volgende keer neemt iedereen een dubbel glas in zijn handen. Zo anders dan op Curaçao. Daar maakt het niet uit of je twee of drie keer een rondje geeft. Een volgende keer krijg jij wel weer iets van de ander. Niemand die bijhoudt hoeveel ander al heeft uitgegeven.

Ik kon er maar niet aan wennen dat dat hier zo anders gaat. En ik kan er nog steeds niet goed aan wennen. Ik wil niet bijhouden hoeveel mijn vrienden hebben gedronken. Ik wil zeker niet weten of dat meer of minder is dan wat ik heb genuttigd. Ik wil ook niet weten wie er aan de beurt is om een rondje te geven. Of wat iemand drinkt.

Het is niet fijn als mensen misbruik maken van je goedheid, maar als het goed is, overkomt je dat maar één keer. Goed, wie haalt er iets te drinken, ik heb net gehaald.

Zicht op de buurt

Van plantage en slavernij naar eigen bedrijvigheid

Wacao: Reconstructie van een vergeten buurt (1)

Wacao is een van de buurten die van de huidige overheid aandacht zal krijgen. Maar op oude statistische gegevens en de ligging na is er weinig bekend over deze voormalige plantage in Banda'bou. Het gebied met een oppervlakte van 22 vierkante kilometer wordt omgeven door de plantages Patrick, Barber en Leliënberg, westwaarts ligt Sint Hironimus, in de volksmond Seroma, meer zuidelijk Seru Bientu en Flip. De meeste bezoekers van Banda'bou weten dat de Weg van Westpunt er dwars doorheen loopt en dat er op het aan de zee grenzende landgoed van 'Chimi Wacao' schietoefeningen worden gehouden door de Nederlandse Marine.

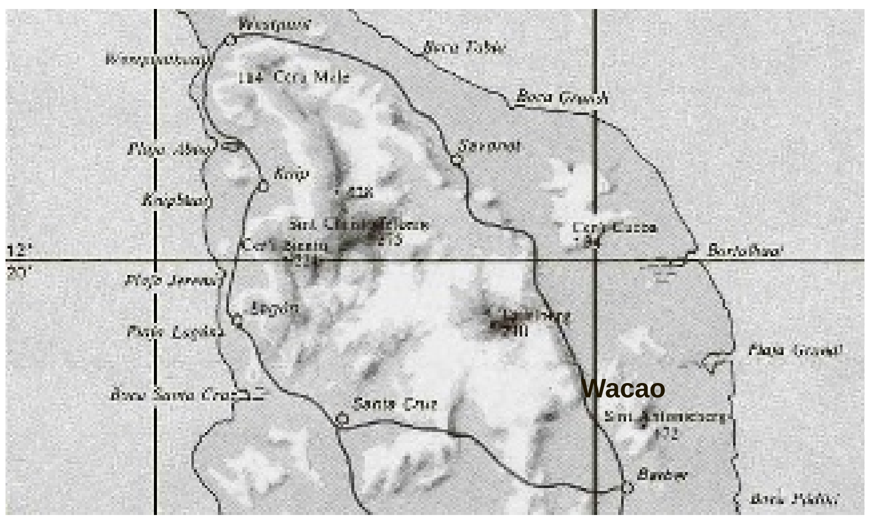

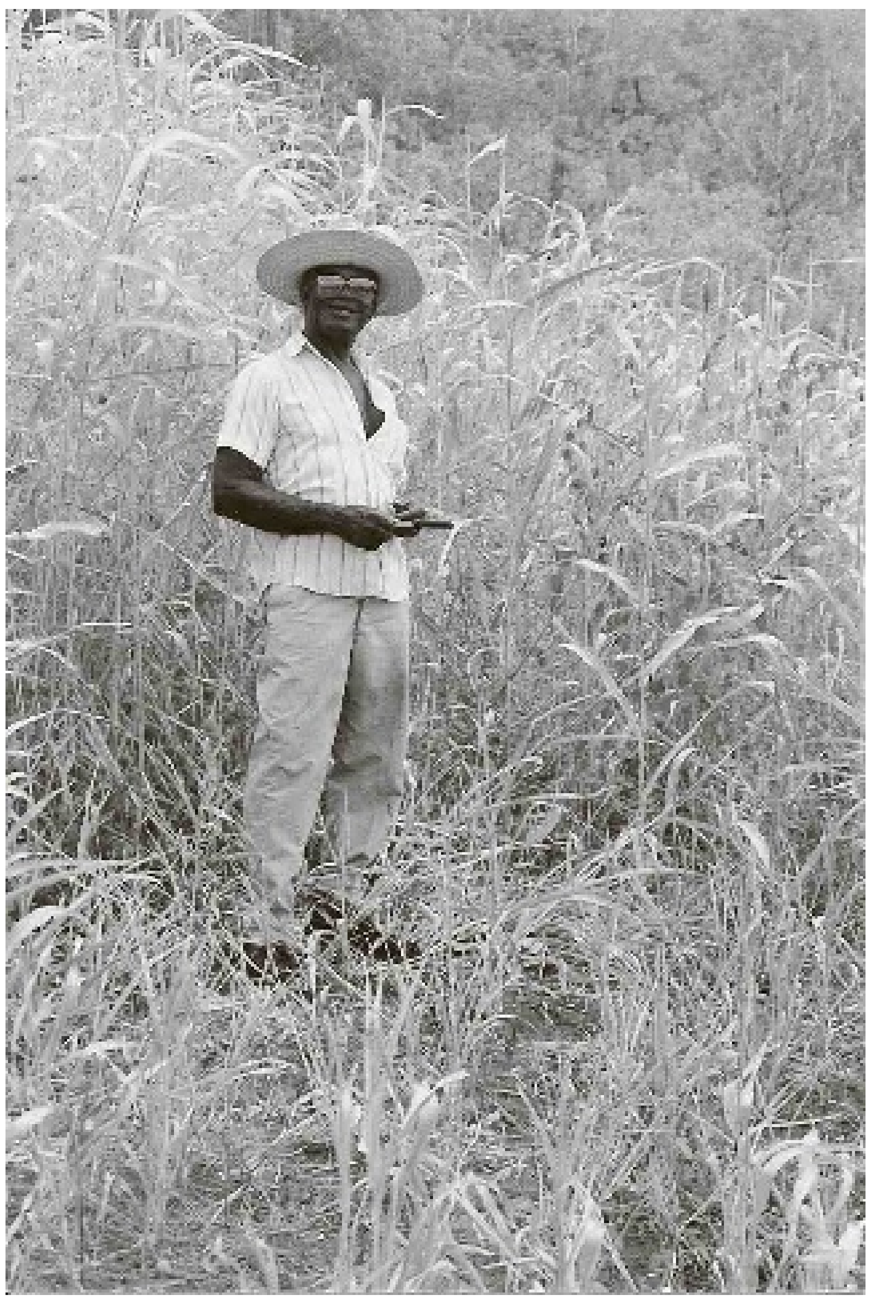

Dudu Muzo in de kunuku.

Tekst: Ieteke Witteveen Foto's: Ieteke Witteveen en François van der Hoeven.

Om meer te weten over de ontstaansgeschiedenis en de belevingswereld van de bewoners is gebruik gemaakt van interviews met oudere bewoners, antropologisch onderzoek en schriftelijke bronnen.

De vroegste herinneringen aan het leven in Wacao van de bewoners gaan terug tot het leven in de kunuku, toen het landhuis Wacao er nog was, en de Jouberts eigenaar waren. Maar de bewoningsgeschiedenis is veel ouder dan mensenheugenis. Die begon zo'n vierduizend jaar geleden, toen aan de kust, bij de Bartolbaai, al mensen aanwezig waren en er eten zochten. Later, tot de tijd van de kolonisatie door de Spanjaarden was er (waarschijnlijk) sprake van enige landbouwbeoefening.

Eind 17e eeuw, amper zestig jaar na de verovering van Curaçao door de Nederlanders, was het land al verdeeld onder particulieren. Zo ook Wacao dat in 1696 al een plantage was.

Het landgoed wisselde vaak van eigenaar. Zo zijn uit de 18e en 19e eeuw namen van eigenaars bekend als Jan Martin, Gabriel Pinedo, Manuel Pinedo, Isaac en Moizes Pinedo, P.H. De Hazeth, en in 1838 de arts Nicolaas Rojer.

Er werden verschillende exportproducten uitgeprobeerd zoals dividivi-peulen en merinoschapen voor wol, maar uiteindelijk werden er vooral voedselgewassen verbouwd, zoals maishi chiki (sorghum vulgare) en in mindere mate grote maïs in combinatie met het houden van koeien, geiten en schapen. Degenen die het werk uitvoerden waren tot de afschaffing van de slavernij uit Afrika afkomstige slaven. Renkema (1981) meldt dat het landgoed in 1802 72 geregistreerde slaven telde, onder wie 22 minderjarigen. Onder de mannen waren leerlooiers, bakkers, schapen- en kabrietenwachters en 'chiappers'. De vrouwen waren 'breysters', kalkoenwachters en hoveniers, maar vrouwen bewerkten ook de grond met de hak, de chapi. De afschaffing van de slavernij bracht niet veel verbetering in de omstandigheden. De ruim honderd bewoners die in de 32 hutten mochten blijven wonen, waren verplicht te werken voor de plantage-eigenaren.

'Alle huizen waren wit'

De oude kern van families bevindt zich rond het voormalige landhuis Wacao, en het voormalige dorp op het kruispunt van Seru Bientu, Lelienberg, Flip, Seróma, Kodóko en Pariba Seru.

Reinardo Pablo 'Dudu' Muzo (1910-2001) herinnert zich dat, toen hij klein was, ze in een dorp woonden: "Ik woonde in Seru Bientu. Ieder had een eigen huis van leem met een dak van maïsstengels. Daar woonde ik, mijn moeder, veel mensen. Dicht op elkaar. We waren allemaal familie. Het was een dorp", aldus Dudu Muzo in een interview in 1990. "Ieder maakte zijn eigen huis. Je verfde je huis wit. Niets van geel, rood, blauw zoals nu. Je had alleen wit, alle huizen waren wit. Een maakte vuur, en dat ging rond van huis tot huis. Een ander hield het vuur aan tot de volgende ochtend. Zo deelden we het leven. Wat we niet mochten is er planten." Toen er in 1918 een epidemie heerste (de Spaanse influenza), in de volksmond bekend als 'kabouter', werden de woningen afgebroken en de families verspreid over het landgoed.

De plantage was toen in handen van Joseph Silvestre Joubert, Shon Djodjo, van beroep meesterschoenmaker. Hij kocht deze in september 1878 van Willem Frederik Pierre, die de plantage in januari van datzelfde jaar kocht van Hendrik Willem Rojer. Hij bestierde de plantage met twee van zijn zoons, Jean Henri Edouard 'Chorombo' Joubert en Joseph Jules Antoine Hyacinthe Joubert. Shon Djodjo verkocht (waarschijnlijk) in 1913 een deel aan de overheid. Het overgebleven gedeelte van de plantage werd in 1925 verkocht aan Chimi Djaoen.

Shon Cai Rosalia (1928-2011) kent de drie Jouberts vooral via zijn vader. Die vertelde hem dat Chorombo Joubert met hem en anderen uit Wacao rondliep om het terrein, inclusief een deel van Lelienberg te verdelen. "Chorombo heeft mijn vader dit stukje land gegeven. Hij heeft het terrein onder de bewoners opgedeeld", herinnert hij zich. "Het landhuis is daarna helemaal verdwenen", aldus Cai Rosalia. "De mensen hebben het afgebroken. Ze hebben de stenen gebruikt om er hun eigen stenen huis van te bouwen." (interview 10 november 2009).

Daarna brak het bewind van Chimi Djaoen, beter bekend als Chimi Wacao, aan.

Mercelita 'Chacha' Muzo-Pinedo (1916), die als jong meisje inwoonde bij Chimi Wacao en er 's morgens de bel luidde als het tijd voor de arbeid was, herinnert zich: "Als je van Seru Bientu bent, moet je werken bij Chimi Wacao. Op die dagen kreeg je alleen te eten. Je werd niet betaald."

Als het regende moest iedereen die een lapje grond bewerkte op het landgoed Wacawa twee of drie dagen gratis werken voor Chimi.

Servinio 'Chevin' Cijntje (1934) weet nog dat in zijn tijd veel mensen van Wacao, Flip en Lelienberg een kostgrond hadden bij Chimi. "Hij leende dat aan allen die wilden planten. Je kon planten wat je wilde. Je scheidde jouw stuk af met wat stenen: dat is van jou, dat is van mij. Zo plantten we. Degene die klaar was met planten, kwam de anderen helpen. Net zoals we elkaars huis helpen bouwen. Je helpt elkaar. Jij plant wat jij wilt, maishi chiki, watermeloen, pompoen, meloen, alles wat je maar wilt. Je oogst van maïs chiki mag je meenemen. Maar wat niet van jou is dat zijn de stengels, het kaf. Dat mag je niet meenemen. Dat is voor de koeien van Chimi. Het was zijn manier om te profiteren van onze arbeid."

Vooral de voormalige bewoners van St. Hironimus/Seroma klagen nog over Chimi Wacao. Inclusief zijn eigen zus Tuda, die net als haar broer op dat landgoed geboren is. "Hij heerste over het gebied. Als je iets deed wat hem niet aanstond, dan moest je vertrekken. Iedereen is nu weg."

> **Wacao in cijfers**
>
> Er wonen 410 mensen in Wacao, in 111 huizen. 18.0 Procent telt meergezinshuishoudens De werkloosheid ligt met 23 procent ver boven het Curaçaose gemiddelde (15.8 procent). Het aantal hoogopgeleiden is 14.3 procent, voor Curaçao is dat 38.3 procent. De inkomens zijn laag: 1541 gulden per maand (CBS: 2001).

Overlevingscultuur

Een deel van de bewoners kon na de landuitgifte van 1913 van 2 hectare per perceel als vrij kunukero een bestaan creëren. "Om van de kunuku te kunnen leven moest je wel je eigen huis hebben en een opslagruimte, een djogodó", aldus Victor Bartholomeus, ook afkomstig van Wacao. "De djogodó, is een droge ruimte zonder openingen, met een stevige dakbedekking om lekkage te voorkomen. Nadat de maishi chiki goed door wind en zon was gedroogd, werd deze geperst zodat de insecten het niet eten. Het was je rantsoen voor dat jaar."

Veel bewoners combineerden de kunuku-landbouw met het houden van geiten en kippen en visserij. Zo ook de vader van Nacho Geertruida, die veel viste bij de Bartolbaai, bij Chimi en zijn zoons meenam. Hij prentte ons dan in: "Let wel, ik weet niet wat je op je levensweg tegen gaat komen, hoe je leven zal worden en waar je van zult leven. Maar van mij leer je in ieder geval de kunuku, vee houden en vissen." Deze primaire levensbronnen zijn nog steeds het hart van de overlevingscultuur van Wacao en omgeving.

De vrouwen hielpen met het werk op de kunuku. Zij verhandelden de producten als watermeloenen, melk en eieren, waarvoor ze lange tochten maakten naar 'Punda', de stad, te voet, per ezel en later per vrachtwagen. Ook werden er in verschillende huisgezinnen in het begin van de 20e eeuw hoeden gevlochten. Zoals Chila Alvarez-Doran (1927), een van de laatste bewoners van San Hironimus. "Ik leerde het van mijn moeder. We kochten een baal stro bij de firma Bakhuis in Pietermaai. Dat maakten we schoon. Samen met mijn oma maakten we er twee per dag. De Arabieren kochten ze op voor een florijn per stuk."

De moeders hadden het heel zwaar. Zeker toen er nog geen stromend water was (tot 1956). Dan hesen de vrouwen het wasgoed en wasbord op een ezel om te gaan wassen in de zee, bij de Bartolbaai.

Om aan geld te komen moest je naar de stad. Zo herinnert Dudu Muzo zich dat veel mensen in zijn jeugd bij 'Klip' werkten, zoals zijn vader en opa. "Hun werk was kolen voor de stoomschepen inladen, handmatig. Dat werd in een mand gedaan en op je rug gehesen. Daar verdiende je meer mee dan in de kunuku werken", aldus Muzo. "Mijn vader werkte ook op de kunuku van Joubert en daarna bij Chimi; later vertrok hij naar Maracaibo." Na de komst van de Shell bood de olie-industrie voor velen op Banda'bou een alternatief.

De meisjes en jonge vrouwen werden vaak als huishoudster ondergebracht in de stad. Chila Alvarez Doran werd ondergebracht bij de pastoor van Groot Kwartier, haar zus Techi Koeiman-Doran werkte vanaf haar vijftiende tot ze ging trouwen in 1956, bij Hollandse gezinnen.

Vaklui

Daarnaast kent Wacao vanouds een veelheid aan vaklui: timmerlieden, loodgieters, blekeros, bakkers, schrijnwerkers, metselaars, zadelmakers, naaisters, bereiders van lekkernijen, dakdekkers en naderhand ook automonteurs. Deze vaardigheden werden vaak gecombineerd. Zo was Cai Rosalia's vader ezelzadelmaker, maar ook timmerman en hij maakte trai, de visnetten met loodjes. Ortelio Rojer maakte schoenen, maar was ook een bekwaam metselaar. Met trots herinnert de oudere generatie zich ook Johannes Kirindongo, die veearts werd.

Het centrum van de neringdoenden lag bij Seru Bientu, waar ook een paar winkeltjes aan huis waren en waar de Credit Union in de jaren zestig werd opgericht.

In deel 2 meer over de Credit Union San Jose, tambú, kai-orgel en andere vieringen, sportteams, de hui-

Bronnen:
Het Curaçaose plantagebedrijf in de negentiende eeuw, W.Renkema, (1981).
Banda Bou, alma di Kòrsou, L. Weeber & I. Witteveen (2010).
Interviews met Cai Rosalia (10 november 2009), Victor Bartolomeus (12 november 2009), Serapio Pinedo (17 december 2009), Servinio 'Chevin' Cijntje (17 december 2009), Chila Alvarez-Doran (14 december 2009), Teresa 'Techi' Koeiman (1932). Genaro 'Nacho' Geertruida (1 maart 2010), door León Weeber.

Met dank aan Gerard van Buurt.

Ieteke Witteveen is antropoloog en publicist. Directeur IDA_Sa, Cultural Resource Management, ex-directeur NAAM (2001-2011). Eindredacteur van het Beleidsplan Integrale Ontwikkeling van de Curaçaose buurten (2001).

Werbatakaart bewerkt door Fred Cumaciero.

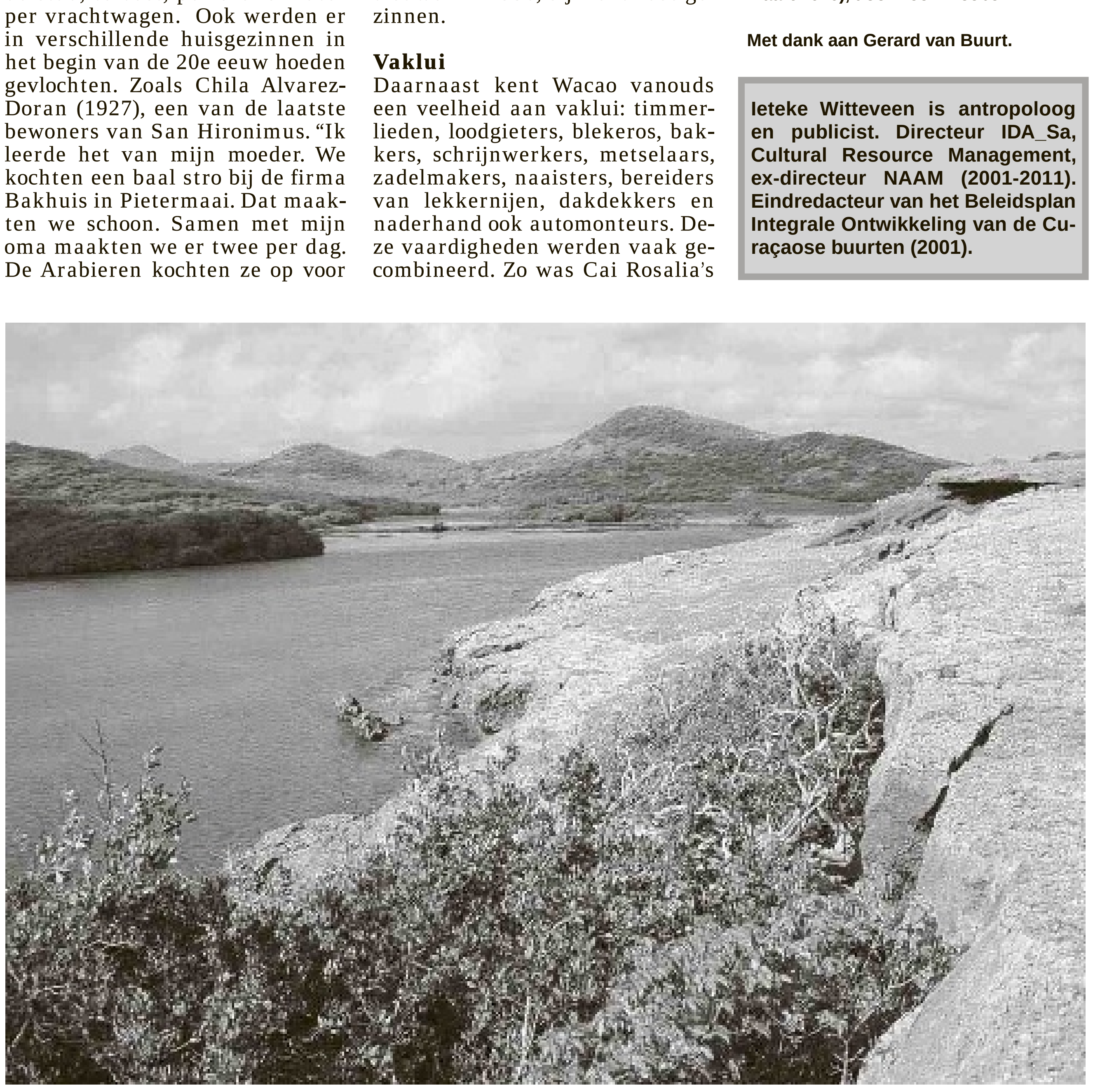

De Bartolbaai.

Medisch

Twijfel over het nut van drie vormen van preventie

Tekst: Hans de Haan

Er is dit najaar onder vele medische wetenschappers serieuze twijfel ontstaan over het nut van drie vertrouwde en al lang toegepaste vormen van preventie: de PSA-test als onderdeel van prostaatkankerscreening, borstkankerscreening als bevolkingsonderzoek en de jaarlijkse 'griepprik'. Gezaghebbende medische tijdschriften staan er de laatste maanden bol van. Omdat deze 'twijfels' soms doorsijpelen naar de lekenpers en verwarring kunnen geven, volgt hier relevante en betrouwbare informatie over.

De PSA-test

Er wordt door deskundigen al jarenlang gewaarschuwd voor de onbetrouwbaarheid van de test op het prostaatspecifieke antigeen (PSA). Ik heb hier zelf nog een artikel over geschreven in de editie van 5 september 2009 onder de titel 'Minder doden, meer ellende'. Kortgeleden is een doorslaggevend onderzoek gepubliceerd in de Annals of Internal Medicine, waaruit blijkt dat de PSA-test niet of in verwaarloosbare mate leidt tot minder doden door prostaatkanker. In deze publicatie evalueerden de Amerikaanse onderzoekers de resultaten van zes goed uitgevoerde studies naar de effectiviteit van PSA-screening. Zowel in de VS als in Europa waren grote studies beschikbaar waarin respectievelijk 76.693 en 182.000 mannen gedurende zeven jaar gevolgd werden. Uit het overzicht kwamen ook de nadelen ervan duidelijk naar voren: circa 12 procent van de mannen kreeg een fout-positieve uitslag, wat bij een deel van de mannen leidde tot biopsieën die weer infecties en/of plasproblemen veroorzaakten bij 1 op de 200 mannen. Een ander nadeel van deze screening is het verschijnsel van het overdiagnosticeren. PSA-tests sporen weliswaar meer gevallen van kanker op, maar in naar schatting 50 procent van die gevallen zouden die mannen er niet ziek van zijn geworden, omdat ze voordien overleden zouden zijn aan een andere oorzaak. Screening door middel van PSA-tests leidt dus wel tot meer diagnoses van prostaatkanker, maar niet tot minder sterfte hieraan, ook niet na langere follow-up. Gezien deze nadelen raden de auteurs het gebruik van de PSA-test af. Let wel, andere vormen van prostaatkankerscreening blijven wel zinvol en in individuele gevallen - ter beoordeling door de uroloog - kan een PSA-test toch nuttig zijn.

Borstkankerscreening

De ratio voor borstkankerscreening middels bevolkingsonderzoek is het bereiken van een aanzienlijke daling van de sterfte aan deze ziekte. In de periode 1986-2006 daalde de borstkankersterfte in verschillende Europese landen met 16 tot 25 procent (in Nederland 20 procent). Men dacht toen dat dit voornamelijk het gevolg was van die screening, maar dit blijkt nu anders te zijn. Zo laat een recent onderzoek in Noorwegen zien dat de daling van het sterftecijfer voornamelijk het gevolg is van de inmiddels sterk verbeterde diagnostiek en behandelingsmogelijkheden van deze ziekte. Een ander onderzoek van Autier dat in juli 2011 werd gepubliceerd in de British Medical Journal, toonde aan dat mammascreening helemaal geen bijdrage leverde aan de daling van het sterftecijfer. Dit onderzoek werd uitgevoerd in zes goed vergelijkbare landen met een verschillend screeningsbeleid, waarbij op een gepaarde manier de resultaten werden vergeleken: Zweden met Noorwegen, Noord-Ierland met de Ierse republiek en Nederland met België/Vlaanderen.
De ontstane twijfel over het nut van borstkankerscreening als bevolkingsonderzoek is begrijpelijk, vooral als men weet dat deze preventie heel kostbaar is (voor Nederland gaat het om 100 miljoen euro per jaar). Begin deze maand verscheen in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde een overzichtsartikel van drie hoogleraren die alle recente en relevante literatuur over alle vormen van kankerscreening hebben bestudeerd en geanalyseerd. Hun conclusie ten aanzien van borstkankerscreening luidt dat juist de combinatie van screening en de hierdoor verkregen ontdekking van kanker in een vroeg stadium en vervolgens de adequate behandeling ervan in Nederland een succes is. Elke screening kent vervelende nadelen in de zin van foutpositieve en foutnegatieve uitslagen, maar de frequentie ervan in Nederland bedraagt thans slechts een half procent. Daar de borstkankerscreening op Curaçao is gestoeld op het Nederlandse systeem, mag men aannemen dat deze screening ook hier heel zinvol is, vooral omdat borstkanker juist meer voorkomt bij zwarte vrouwen.

Griepvaccinatie

In deze periode laten veel ouderen, chronisch zieken en mensen die in de zorg werken zich weer vaccineren tegen griep. Er is evenwel opnieuw twijfel ontstaan over de werkzaamheid van de griepprik. Kortgeleden publiceerde het Geneesmiddelenbulletin hier een uitgebreid artikel over met de volgende resultaten. Bij gezonde mensen tussen 16 en 65 jaar heeft de prik slechts een matig effect als het gaat om het verminderen van griepsymptomen en het aantal dagen dat mensen ziek thuis blijven. Het is ook niet aangetoond dat vaccinatie complicaties bij griep of het overdragen van het griepvirus naar andere personen kan voorkómen. Het is bovendien niet bewezen dat griepvaccinatie van personeel in de gezondheidszorg kan verhinderen dat ouderen griep, longontsteking of een andere luchtweginfectie krijgen. Over de werkzaamheid van de griepprik bij kinderen onder 16 jaar en ouderen boven 65 jaar kunnen helemaal geen uitspraken worden gedaan, omdat hiernaar geen betrouwbaar onderzoek is verricht. Het Geneesmiddelenbulletin baseert zich hierbij op Cochrane reviews, waarin alleen studies worden meegenomen die voldoen aan strenge eisen, zoals het gebruik maken van een testgroep en een controlegroep en dat de proeven dubbelblind zijn uitgevoerd.
In dezelfde periode publiceerden Amerikaanse wetenschappers in het vakblad The Lancet Infectious Diseases ook een uitgebreid literatuuronderzoek naar griepvaccinatie. Zij zijn in hun selectie zelfs strenger geweest dan de Cochrane reviews, want alleen studies waarin met laboratoriumtests werd aangetoond dat proefpersonen geïnfecteerd waren met het griepvirus mochten meedoen. Door dat criterium bleven uit een selectie van bijna 6000 onderzoeksartikelen uiteindelijk 73 studies over. Het is namelijk lastig om 'echte' griep - dus influenza - te onderscheiden van een flinke verkoudheid. Ook uit deze studie blijkt dat griepvaccinatie wel werkt, maar niet zo goed als tot nu toe werd aangenomen. De prik voorkómt bij gezonde volwassenen geen 70 tot 90 procent van de griepgevallen, maar slechts 59 procent en dan alleen in seizoenen dat de virusstammen in de griepprik goed aansluiten op de virussen die op dat moment rond gaan. Als die match niet zo goed is, daalt de effectiviteit van het griepvaccin zelfs naar ongeveer 44 procent. De griepprik werkt dus wel, maar niet zo goed als men zou wensen. Niettemin wordt de jaarlijkse griepprik voor mensen uit risicogroepen wel aangeraden, want het is immers nog steeds de enige manier om de kans op het krijgen van griep te verkleinen.

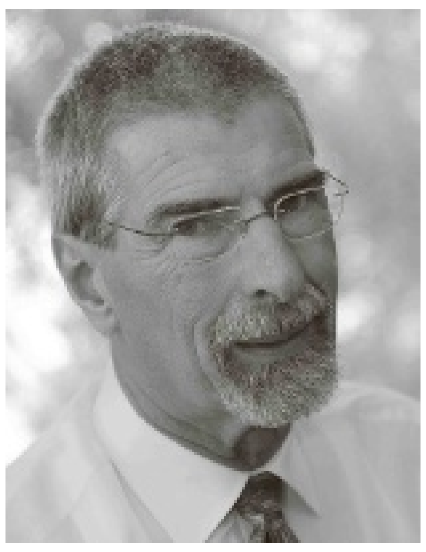

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Beweging

Het carpale tunnelsyndroom

Afgelopen week kwam de 25-jarige J. Haunhorst (Amerika) in het nieuws omdat hij zijn handen wilde afhakken door de onverdragelijke pijn veroorzaakt door het carpale tunnelsyndroom (CTS).

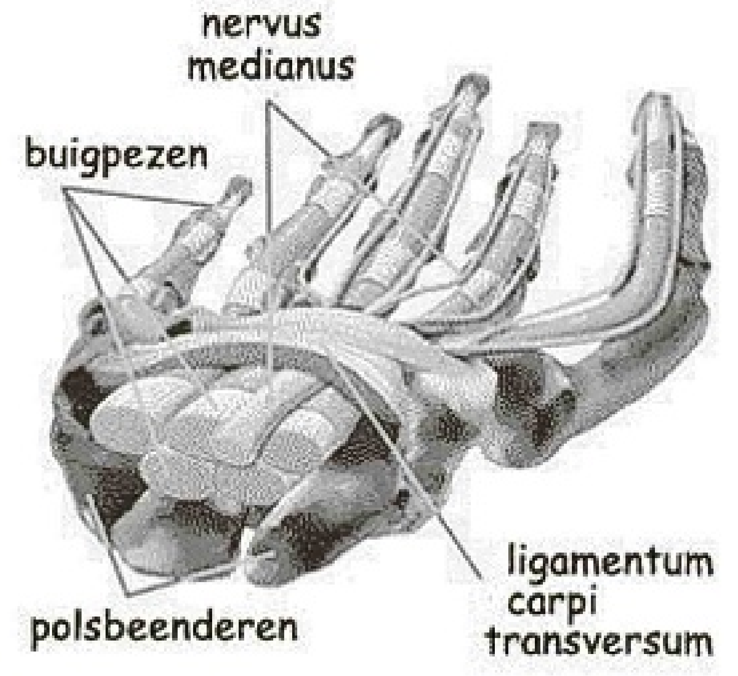

Tekst: CVF

CTS is de meest voorkomende zenuwbeknelling. Per jaar krijgen in Nederland tussen de 30.000 en 48.000 patiënten CTS. De klachten komen het meest voor in de leeftijdsgroep van 30 tot 60 jaar en drie keer vaker bij vrouwen dan bij mannen. De directe kosten van ziekteverzuim bedragen jaarlijks 26 miljoen euro.

Anatomie

De beknelling van de medianuszenuw vindt ter hoogte van de pols in de carpale tunnel plaats. Deze tunnel wordt gevormd door de polsbeenderen en het ligament carpi transversum. In de tunnel liggen naast de zenuw ook de pezen van de spieren die de pols en vingers buigen.
De nervus medianus ontspringt aan de plexus brachialis en is verbonden met de cervicale wervels 6, 7 en 8 en de thoracale wervel 1. Er is een tak van de ramus palmaris die niet door, maar over de carpale tunnel loopt en die de huid van de palm van de hand innerveert. Het gedeelte dat door de tunnel loopt innerveert de huid van de duim, wijsvinger, middelvinger en de binnenkant van de ringvinger aan de palmaire zijde van de hand en de vingertoppen aan de nagelzijde van de hand.

Symptomen

Pijnlijke tintelingen en/of een dof gevoel in de vingers, niet in de pink, die 's nachts optreden en in een later stadium ook overdag. Maar die klachten kunnen zich ook in de gehele hand en arm voordoen. De hand(en) voelt gezwollen aan maar is dat niet. De klachten kunnen zich in een of beide handen presenteren. Zwaaien met de handen kan de pijn verlichten. Krachtsverlies bij knijpen, tillen en iets vasthouden. In een vergevorderd stadium zijn de klachten constant aanwezig en neemt de spieromvang van de duimmuis zichtbaar af (atrofie). Al deze klachten leiden tot functieverlies.

Kijkend naar andere zenuw beknellingen (b.v.Hernia) beperken de klachten zich tot het door de zenuw voorziene huid gebied. Kijkend naar de beschreven symptomen vraag je je af wat wel en wat niet een CTS is.

Oorzaken

CTS wordt veroorzaakt door een drukverhoging in de carpale tunnel. Daardoor raakt de nervus medianus slecht doorbloed waardoor de geleiding van de zenuw vermindert met de eerder genoemde klachten tot gevolg.

Risicofactoren

Vormafwijkingen van de carpale tunnel door fracturen van de polsbeenderen of aangeboren afwijkingen, overgewicht, leeftijd, geslacht, reuma, zwangerschap, suikerziekte, hypo-of hyperthyreoïdie, ovariectomie.

Werkgerelateerde factoren

Ongunstige werkhouding, meer dan dertig graden dorsale of palmaire flexie, trillingen, zich repeterende hand- en vingerbewegingen. Zwaar werk, veel tillen. Er is weinig bewijs dat door veel computergebruik CTS ontstaat.

Diagnose

Er is geen gouden standaard voor de vaststelling van het carpaal tunnelsyndroom. De diagnose wordt aan de hand van de symptomen en het lichamelijk onderzoek gesteld. In een vergevorderd stadium kan de neuroloog de geleidingssnelheid (EMG) van de zenuw meten en CTS aantonen. Afwijkingen van de carpale tunnel worden met een MRI aangetoond.

Behandeling

De ernst van de klachten bepalen de behandelstrategie. De niet medicamenteuze behandeling bestaat uit adviezen ten aanzien van werkgerelateerde risicofactoren en nachtelijk spalken. Bij de medicamenteuze behandeling worden er ontstekingsremmers gebruikt. De operatieve behandeling bestaat uit het klieven van het ligamentum carpi transversum. Drie tot zes maanden na de operatie kunnen er nog CTS-achtige klachten optreden.

Fysiotherapie

Doordat de CTS in eerste instantie via anamnese en onderzoek wordt gediagnostiseerd, kunnen met name bij klachten van de hele arm, hand en dus alle vingers andere processen een rol spelen die met een fysiotherapeutische interventie verholpen kunnen worden.
Kijkend naar de anatomie kunnen de klachten ontstaan in de nek (cervicale wervels 6, 7 en 8 en thoracale wervel 1). Dit kan ook verklaren waarom de ramus palmaris, die niet in de carpale tunnel loopt bij CTS in meer dan 50 procent van de gevallen ook een geleidingsstoornis heeft. Die klachten zijn meestal pseudoradiculair, de zenuw is niet bekneld in de nek. Door de behandeling op die regio te richten zijn er snel resultaten haalbaar.
Bij behandeling van de pols wordt middels oefeningen en manipulaties de compressie op de zenuw verminderd. Bij beide benaderingen wordt de functie (kracht en bewegelijkheid) in de laatste fase van de behandeling getraind. In het begin stadium werkt krachttraining druk verhogend en dus averechts. Postoperatief wordt het accent direct op de kracht en bewegelijkheid gelegd, zodat de patiënt weer normaal kan functioneren.

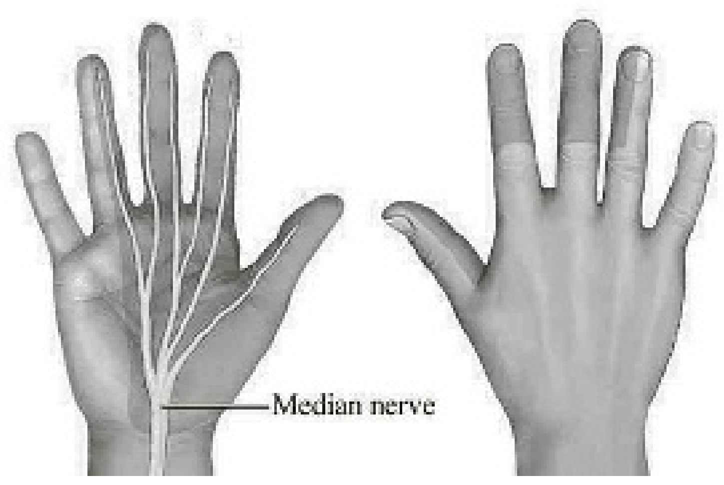

Hygiëne

Tandenborstel vervangen

Verander minstens om de drie maanden van tandenborstel. Na enkele weken bevat een tandenborstel miljoenen bacteriën. Bovendien is hij na enkele weken versleten.

In bepaalde situaties is het aanbevolen om nog vaker van tandenborstel te veranderen:

- Als u ziek bent.
- Als uw afweersysteem ontregeld of verzwakt is.
- Als de tandenborstel tekenen van slijtage vertoont (de haartjes zijn bijvoorbeeld niet meer evenwijdig en recht).

Berg uw tandenborstel op de juiste manier op.
Spoel uw tandenborstel zorgvuldig na elke poetsbeurt. Tandenborstels moeten verticaal geplaatst worden, met de kop naar boven. Leg ze dus niet horizontaal neer op een tablet waar de bacteriën zich kunnen vermeerderen. Gebruik ook geen opbergetui dat de kop van de tandenborstel bedekt. Vocht is het ideale milieu voor ziektekiemen. Droog uw tandenborstel dus na gebruik grondig af.
Neem steeds uw eigen tandenborstel, deel hem niet met een familielid.

Gezondheid

Hard lachen pijnstiller

Hard lachen is een goede pijnstiller, zo blijkt uit een experiment van de universiteit van Oxford dat verschenen is in het tijdschrift Proceedings of the Royal Society B.

Eén groep proefpersonen kreeg alleen of in groep gedurende 15 minuten humoristische filmpjes te zien met onder meer Mister Bean. Een tweede groep moest naar gewone filmpjes kijken, bijvoorbeeld een sportprogramma. Een derde groep keek naar cabaretiers op een humorfestival.

Nadien werden alle proefpersonen blootgesteld aan pijn. De mensen die in groep naar de grappige filmpjes hadden gekeken en hard gelachen hadden, konden tot tien procent meer pijn verdragen dan normaal. Ook de mensen die een cabaretier hadden gezien en daarbij veel hadden moeten lachen, verdroegen beter pijn. De mensen die een saai programma hadden gekeken, zagen hun pijngrens daarentegen zakken: ze konden minder pijn verdragen.

Alleen filmpjes die leidden tot daverend gelach, en alleen wanneer ze in groep werden bekeken, hadden een effect. Wanneer de mensen de filmpjes alleen bekeken, was er nauwelijks een effect. De onderzoekers vermoeden dat bij hard lachen chemische stoffen, endorfines, vrijkomen die de pijn onderdukken.

‘Cultuur in een fotoboek’

Een mooi fotoboek hoeft niet slechts uit foto’s te bestaan. Sinaya Wolfert noemt de werken die zij uitgeeft geen boeken. “Ik noem het altijd projecten”, zegt de op Curaçao geboren fotografe. “Het gaat mij niet zozeer om het fotoboek, maar ik richt mij als fotografe op sociaal-maatschappelijke projecten op Curaçao.” Wolfert stelt dus geen standaardfotoboek samen. Ze verdiept zich in haar onderwerpen en doet veel moeite de achtergronden ervan naar boven te halen. “Daarom kan het gebeuren dat ik zomaar een jaar tot anderhalf jaar met een project bezig kan zijn.”

Tekst: Marja Berk Foto’s: Ken Wong (portret Sinaya) en Sinaya Wolfert

Dat is ook de tijd die zij nodig had om haar nieuwste feestelijke boek ‘Curaçao Celebrations’ te produceren. “Ik plaats niet alleen de foto’s in het boek, het moet samengaan met een uitleg, het waarom. Als je de kijker confronteert met foto’s van een typisch Curaçaos evenement is het leuk om te weten wat daar de achtergrond van is.” Wolfert wil iets uitdragen met haar werk, inhoudelijk op haar onderwerpen ingaan. Haar visie is terug te vinden in Curaçao Celebrations.

Carnaval, Fuikdag, vliegerevenementen en de heilige communie zijn slechts een paar onderwerpen waar Wolfert visueel en tekstueel dieper op ingaat. Maar ook meer recente invloeden van buiten Curaçao hebben hun weerslag op nieuwe gebruiken, gewoontes en vieringen. Mensen met al hun gezichten, houdingen, uitdrukkingen en emoties vormen de kern van het werk van Sinaya Wolfert. De werk- en leefomgeving, de straat, de mens en het sociale contact vormen daarbij de achtergrond voor haar documentaires en reportages. In haar ogen resulteert de media-aandacht - die zich veelal richt op negatieve onderwerpen - in een eenzijdig beeld van ontwikkelingen op Curaçao. Haar missie is dan ook om juist de onderbelichte en positieve omtwikkelingen zichtbaar te maken. En foto’s zijn daar uitermate geschikt voor.

Cultuur en inhoud

“Mijn doelgroep is dan ook heel specifiek. Het zijn mensen die meer geïnteresseerd zijn in cultuur en inhoud.” Vanuit Nederland is ze weer sinds kort terug. Op het eiland werkte ze eerder aan een fotodocumentaire over Scharloo, een karakteristiek en kleurrijk deel van Willemstad. Cultuur, daar draait het bij Wolfert om. “De achtergrond zichtbaar en begrijpelijker maken is juist zo leuk om te doen”, meent ze. Ze duikt de wijken in en pikt elk evenement mee. “Neem nou zo’n vliegerevenement. Dat is zo aantrekkelijk om te fotograferen. Als je daar heengaat zie je dat de hele familie bij zo’n wedstrijd betrokken is. Iedereen helpt mee, van klein tot groot. Geweldig.”

Op 10 oktober 2010 was Wolfert er als de kippen bij om deze gebeurtenis op de gevoelige plaat vast te leggen. “Dat is een heel belangrijke datum voor Curaçao en ik heb geprobeerd het verhaal erachter in de foto’s te integreren.” Om te illustreren hoe gewichtig deze gebeurtenis was, vroeg ze aan premier Gerrit Schotte en ex-premier Emily de Jongh-Elhage hun speeches te mogen publiceren. “Ik houd over het algemeen mijn teksten zo kort mogelijk, omdat de meeste toch gefocust zijn op het visuele verhaal, maar ik vond de eindspeech van De Jongh-Elhage en de beginspeech van Schotte te historisch om niet bij de foto’s te vermelden.” Wolferts nieuwste uitgave is, naast veel kleinere projecten in Nederland en Suriname, haar vijfde grote project en ze is nog lang niet klaar. Haar ‘beeldverhalen’ worden overigens niet alleen in boeken samengevat. Regelmatig exposeert ze en haar indringende serie ‘Religious Curaçao’ was in maart 2011 te bewonderen bij de Centrale Bank op Curaçao en Sint Maarten.

Anders

Haar werk wordt overal enthousiast ontvangen. “Blijkbaar hebben mensen toch de behoefte om te weten waaróm je iets fotografeert en wat de achtergrond van het onderwerp is.” De uitvoering van de projecten van Wolfert kosten haar veel energie. “Natuurlijk, het is iets heel anders dan alleen mooie foto’s in een boek plaatsen. Ik moet afspraken maken, toestemming vragen. Op het Joodse huwelijk dat in het boek voorkomt, mag je ook niet zomaar fotograferen, niet flitsen, niet bewegen. Dat is aan strikte regels gebonden hoor, maar dat maakt het ook weer zo boeiend.”

Als kleuter vertrok ze met haar ouders naar Nederland en doorliep daar de lagere school. Op 12-jarige leeftijd keerde ze terug en bezocht het Peter Stuyvesant College, om daarna toch weer naar Nederland terug te keren. Sinaya Wolfert heeft de leeftijd van 47 bereikt, maar toen ze 40 jaar was, begon ze met haar projecten en maakte een grote carrièreswitch. “Ik heb eigenlijk een bedrijfseconomische achtergrond en heb 15 jaar bij IBM gewerkt, in veel functies. Het dynamische trok me wel aan. Voor die tijd werkte ik bij een bank, maar vond het leuker om in een ondernemender omgeving te werken.”

Bekend

Ze heeft het vermoeden dat ze wel wat bekender wordt, maar Wolfert blijft bescheiden. “Ik houd er niet zo van om op de voorgrond te treden, maar op enig moment willen mensen toch weten wie nou die Sinaya Wolfert is, en waarom ze doet wat ze doet. “Zij die echt geïnteresseerd zijn in de cultuur van Curaçao, kennen mijn boeken allemaal wel en kijken uit naar mijn volgende productie.” Haar bescheidenheid is de reden dat ze nooit met een foto in haar boek staat. “Ik vind mijzelf niet zo belangrijk, ik vind mijn onderwerpen en hun achtergronden veel boeiender.”

Haar boek komt dit weekend uit voor het publiek, maar een grote presentatie zal niet plaatsvinden. “Nee”, zegt ze, “maar ik heb uiteraard eerst alle sponsors een exemplaar gegeven, zonder hen had ik dit niet kunnen realiseren.”

Publiciteit

Ze is erg blij met de publiciteit die haar boek al in Nederland kreeg. Het weekendkatern van het Financieel Dagblad besteedde er op 22 oktober veel aandacht aan en het boek is er leverbaar in een beperkte oplage. “Gelukkig”, verzucht ze, “eindelijk is er ook in Nederlandse media positieve aandacht voor ons dushi Kòrsou.” Het leverde haar veel mooie reacties op. “Dat maakt dat ik doorga.”

Haar Curaçao Celebrations is vanaf vandaag te verkrijgen bij Mensing’s Caminada en Bruna en ligt bij diverse galeries. “Met de komende feestdagen voor de deur is het thema extra toepasselijk, want vanzelfsprekend komen Kerstmis, pagarafeestjes en de nieuwjaarsviering ook allemaal in het boek langs.” Haar volgende project staat op stapel, maar het blijft nog een verrassing waar het over gaat. Wie het werk van Sinaya Wolfert kent, weet dat het wel goed komt.

Meer informatie over de ‘fotovertelster’ is te vinden op www.sinayawolfert.com.

Chinees feest.

Eerste Heilige Communie.

Joodse bruiloft.

Holi

Wabitour.

Culturele Agenda

Kunst & exposities

A Different Kind of Art
Bij Landhuis Bloemhof is vanaf 26 november de expositie 'A Different Kind of Art' met kunstwerken van Seth Chwast te bezichtigen. Seth Chwast is een autistische jongeman die dankzij kunsttherapie zichzelf heeft kunnen ontwikkelen en een doorbraak heeft kunnen bereiken als kunstenaar. Zijn werk bestaat uit schilderijen, tekeningen en sculpturen. Woensdag 30 november om 19.30 uur 's avonds is er gelegenheid om Seth en zijn moeder te ontmoeten, met een korte lezing en film. Men kan dan hun boek 'An Unexpected Life' kopen en laten signeren. Twee jaar geleden kwam Seth naar Curaçao voor het therapieprogramma van de Dolphin Academy. Hij was weg van het eiland en het contact met Landhuis Bloemhof werd gelegd.
De expositie is tot 7 januari 2012 te bezichtigen. Een gedeelte van de opbrengst uit de verkoop van de kunstwerken komt ten bate van lokale autismeprojecten.
Meer informatie: www.bloemhof.an, info@bloemhof.an of telefoon 737-5775.
Entree: gratis.
Landhuis Bloemhof ligt aan de Santa Rosaweg 6 bij de parkeerplaats van Tap Maar In.

Mon Art Gallery: Expositie drie kunstenaars
Een van de bijzondere kenmerken van moderne kunst is de grote variatie aan stijlen, materialen en thema's. De contrasten zijn vaak groot. Om dit maar eens te benadrukken, exposeert Mon Art Gallery het werk van drie heel verschillende kunstenaars: Alfonso de Windt, Carl Ariza en Margo Nelissen. De expositie is nog tot dinsdag 6 december te zien.
December is verder gereserveerd voor een grote sieradenexpositie en een tentoonstelling met foto's van Nikita Noordstar.
Meer informatie: Mon Art Gallery, Rif Fort, Otrobanda. Tel. 462-2977
Openingstijden: Maandag t/m zaterdag van 09.00 tot 19.00 uur (non stop)
www.monartgallerycuracao.com, seroes@onenet.an

Dans & Theater

Ora bo ta wak den dimi, otro ta fiesta den dibo - Boskwiri
Als jij bij mij naar binnen kijkt, feesten ze achter je rug om bij jou in huis.
De voorstelling gaat over het feit dat als je alles over iemand anders wilt weten diegene ook nieuwsgierig wordt naar jou. Als je te nieuwsgierig bent en gaat roddelen doet men hetzelfde achter jouw rug om.
Zaterdag 26 november 21.00 uur
Zondag 27 november 21.00 uur
Entree: 27,50 gulden
Locatie: Teatro Luna Blou

Finale Luna Yen
De finale van Luna Yen heeft deze avond als thema Stardom. Negen acts uit vier voorrondes staan in de finale en strijden om de eerste plaats.
De kandidaten zijn: Gilliard (Tito) Doran, Jesushen Bokshoven, Dinayda Augusta, Tashanara Ines en Frejeany Daal, Richandell Martis, Gregory Ustatia, Talitha Santana Baez en Ileana Liberia, Tariq Römer en Nelson Braafhart en de wild card Rachel Balentina, tweede finalist, die de kans krijgt om naar de finale te gaan.

Nieuwsgierig naar de jonge talenten van Curaçao? Kom dan maandag 28 november om 19.00 uur naar La Tentashon.
Entree: 15 gulden

Zie gindS!
De voorstelling over Sinterklaas die je niet mag missen. Een spannend verhaal over Remy, chaos op de stoomboot en het verdwenen boek van Sinterklaas.
Remy: Als jullie de pieten zijn, waar is Sinterklaas dan?
Piet: Dat is nou juist het probleem.
Piet: Sinterklaas is niet op de boot...
Remy: Wat, zijn jullie Sinterklaas vergeten?
Piet: Nou ja... vergeten....
Piet: Jij hebt gewoon die touwen niet goed vastgemaakt.
Piet: Jawel, dat heb ik wel.
Piet: En ik heb ' t nog gecontroleerd.
Remy: Die boot komt toch niet zomaar los?
Piet: Iemand moet die touwen hebben losgemaakt.
Piet: Wie doet nou zoiets?

Benieuwd hoe dit opgelost gaat worden?
Kom dan snel kaartjes halen voor deze voorstelling. (vanaf 6 jaar).
Zondag 27 november
Zondag 4 december
Tijd: 16.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou
Prijs: 10 gulden
Kaartverkoop: Teatro Luna Blou, Bruna, Albert Heijn, Drazans.

Muziek

Anti X-change benefiet concert
Rappers uit Nederland en de Cariben staan samen op het podium om een benefietconcert te geven.
Zaterdag 26 november 21.00 uur
Locatie: La Tentashon
Kaarten zijn verkrijgbaar bij Teatro Luna Blou, Mensing's Caminada en Albert Heijn.
Entree: 25 gulden
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Fundashon Kultivo Miksto, Miriam Sluis op 526 3129.

Soirée Française
Soirée Française, zaterdag 26 november om 20.00 uur in de Fortkerk met medewerking van de Alliance Française. Uitgevoerd door het projectkoor Viva la Musica, onder leiding van Maril Boersema. Op het programma staan het Requiem van Gabriel Fauré (1845-1924), met onder meer de beroemde sopraan-aria Pie Jesu gezongen door Jelleke Praamsma; de Missa brevis in C groot van Charles Gounod (1818-1893) en van Maurice Ravel de Chanson romanesque, met solozang van Avery Tracht. Verder uit de film Les Choristes (2004) het lied Caresse sur l'ocean van componist Bruno Coulais. Het geheel wordt op orgel begeleid door Eeuwe Zijlstra uit Groningen, die steeds onvermoede klanken en registers aan het orgel van de Fortkerk heeft weten te ontlokken. Fauré had jarenlang conventionele begrafenisdiensten op het orgel begeleid, tot hij zelf een dodenmis ging componeren, waarin hij niet zozeer de bedroefdheid wilde uitdrukken maar veeleer een gevoel van hoop in eeuwige rust. Dit is de vijfde muziekavond rond Viva la Musica, het projectkoor bestaande uit zestien zangers en zangeressen, dat al vier maanden oefent om een concert te kunnen zingen. Het koor heeft eerder een Mozartavond verzorgd, het Gloria van Vivaldi, een avond Romantiek met onder meer Rossini en een Engelse evening. Kaartjes kosten 30 gulden, jongeren tot 21 jaar betalen 10 gulden. Kaarten zijn te koop bij Mensing's Caminada en Albert Heijn.

Boeken & literatuur

Verleiding tot misleiding
Wat weten wij van het menselijk hart?Wat weten wij van de liefde? De liefde maakt soms vreemde sprongen. En het hart springt braafjes mee. Verleiding tot misleiding, een roman van Jolande Wijks, is het verhaal over hoe de vriendschap tussen een getrouwde vrouw en een getrouwde man overgaat in een intieme relatie. De schrijfster beschrijft levendig hoe Marla heen en weer geslingerd wordt tussen verlangen, haar knagende geweten en het verstand. Hoe ver gaat de verleiding? Het verhaal is boeiend en de ontknoping verrassend geschreven. Verkrijgbaar bij de meeste lokale boekhandels of via www.freemusketeers.nl; ISBN 978-90-484-1966-1

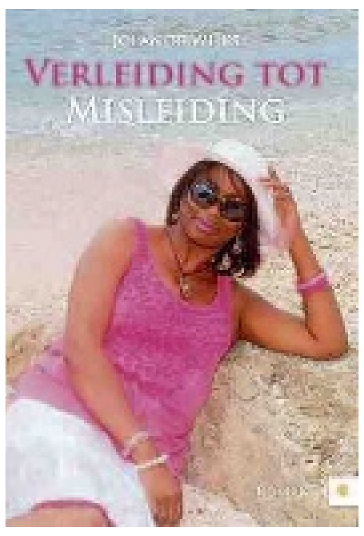

Nieuw & opmerkelijk

Corinne Boyé
Op zaterdag 3 december opent de expositie van Corinne Boyé in Gallery Alma Blou. Corinne schildert vooral het Curaçaose landschap met haar prachtige momumenten. Voor de uitnodiging heeft ze een schilderij gemaakt dat bestaat uit componenten van de verschillende gebouwen en straatbeelden van het Vierstegenplan in Otrobanda.Van dit schilderij is ook een poster gemaakt en een ieder die tijdens de expositie een kunstwerk van Corinne koopt, ontvangt een gesigneerd exemplaar van deze poster.
Noteert u alvast:

Avila Chamber Music Celebration
Avila Beach Hotel organiseert op zondag 18 december om 11.00 uur uur een kerstconcert in La Belle Alliance met liederen die meegezongen kunnen worden. De Avila Chamber Music Celebration gaat haar 5e seizoen in en zal tussen 24 en 29 januari 2012 vier concerten geven met Anne-Marie McDermott als 'Artistic Director'. Tussen 22 en 25 maart zal het Avila Chamber Music Extravaganza met Paul Neubauer als 'Artistic Director' drie concerten geven.

Driehoeksreis
Eind januari opent in Het Curaçaosch Museum een overzicht van het grafisch werk van de Leidse kunstenaar Bert Kienjet die zich in zijn werk laat inspireren door de Dutch Caribbean. Hij bezocht Curaçao in het jaar 2000 voor het eerst. Sindsdien onderzoekt hij de overeenkomsten, maar zeker ook de kenmerkende verschillen tussen zijn eigen maatschappelijke achtergrond - met name zijn geboorte- en woonplaats Leiden - en de overzeese Koninkrijksdelen.
Hij kijkt vanuit zijn West-Europese roots, die teruggaan tot de 16e eeuw. Evenzeer kijkt hij vanuit zijn dagelijks bestaan als kunstenaar en als gemeentelijk beleidsambtenaar naar de hedendaagse Curaçaose samenleving en haar bijzondere geschiedenis. De samenhang tussen geschiedenis, cultuur en identiteit van beide samenlevingen is opzienbarend.
Het onderzoek naar die verwantschap heeft in 2010 en 2011 geleid tot een reeks etsen met de titel 'Driehoeksreis'. De reeks bestaat uit tientallen portretten van 'personages' die de driehoeksreis bevolk(t)en. Deze route van Europa via West-Afrika naar het Caribisch gebied en weer naar Europa werd in de 17e eeuw door de West-Indische Compagnie bevaren. Deze reis wordt door Kienjet als metafoor gebruikt voor de sociale, culturele en bestuurlijke beïnvloeding en banden tussen Westerse, Afrikaanse en Caribische culturen.
Soms betreft het personages die zich feitelijk op en tussen de drie continenten manifesteerden, soms gepersonifieerde cultuurdragers, soms bestaande figuren die een grote of kleinere rol spelen/gespeeld hebben in het grote geheel van cultuuroverdracht en identiteitsbevestiging. Door het groepsgewijs tonen van de portretten worden verhalen zichtbaar, wordt een hernieuwd combineren en vergelijken mogelijk. Een moreel oordeel over de impact van de driehoeksreis op de huidige samenleving laat Kienjet daarbij aan de kijker over. In Het Curaçaosch Museum zal de serie Driehoeksreis in zijn geheel getoond worden.
Vanaf 21 oktober, op vrijdag zes weken lang, alvast een voorproefje van dit bijzondere kunstwerk op Caribisch Uitzicht, voorzien van korte onderschriften door Kienjet zelf.

De Culturele Agenda verschijnt iedere zaterdag in de Ñapa. Stuurt u alle info s.v.p. naar: agenda.cultuur@gmail.com.

Boskwiri.

Now there is a better way to suppress fire!
Clean Agent Fire Suppression System
The objective is always to save lives and property. But innovative fire protection does more. It combines science and economics. A superior, environmentally friendly fire suppressant. Easier and more cost-effective installation. Advanced methods for protecting more challenging applications.

- 10 times more effective than other fire extinguishers.
- Light weight, easily installed and occupies minimal spacing.
- Easy clean up and easy replaced.
- Approved by NASA expert for their giant twin crawler transporters.
- Aerosol is total flooding for complete enclosure coverage (air integrity not required)
- Minimal maintenance requirements
- 10+ years effective self life. Made in the USA.

Common Applications:
•Telecommunications facilities
•Process control rooms
•PABX rooms
•High value mobile equipment
•Cellular sites and relay towers
•Data processing facilities
•Flammable liquid storage areas
•Turbine and generator enclosures
•Marine engine rooms and machinery spaces
•Power plants
•Small boats
•General industrial hazards

Presented to you by
EnControl Consultancy for Prime Technologies
Email: encontrol@gmail.com Tel: 736-1353
www.encontrol.biz Patrijsweg 9

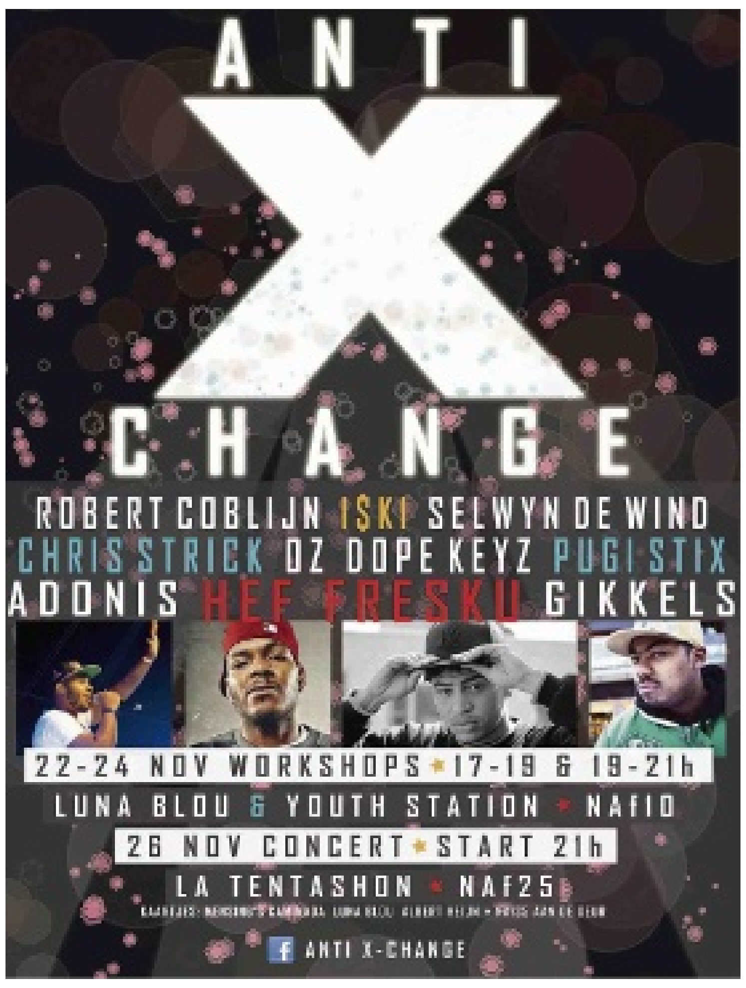

Nederlands-Indië:

‘De nazaten van de concubines’

In het koloniale Nederlands-Indië woonden altijd meer Europese mannen dan Europese vrouwen. Er was een praktische oplossing: Europese soldaten, planters of ambtenaren gingen samenleven met een lokale Indonesische of Chinese vrouw. Kinderen uit deze gemengde relatie noemde men Indo's of Indische Nederlanders. Erkende kinderen kregen de achternaam van de vader. Indo's trouwden weer onderling en zo ontstond een nieuwe bevolkingsgroep. Na de onafhankelijkheid kozen de meesten voor een Nederlands paspoort en vertrokken naar Nederland (300.000), Australië (6000), Curaçao (600), Suriname of Californië.

In Yogyakarta is nog een Nederlandse kazerne te zien: hier mochten ook vrouwen naar binnen om de soldaten aan hun gerief te helpen.

Tekst en foto’s: Marius Bremmer

Jonge Nederlandse mannen kwamen vaak als vrijgezel in Indië. Alleen is ook maar alleen en de hormonen speelden al snel op. Ze namen een inlandse vrouw als concubine. Trouwen was vaak niet aan de orde. In veel arbeidscontracten stond een verbod op trouwen: de werkgever zou een gehuwde werknemer immers een kostwinnerstoeslag moeten betalen! Het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger (KNIL) was zelfs het enige leger ter wereld, dat vrouwen toestond binnen de kazerne! Daar maakten de mannen op hun slaapzaal met doeken een ruimte voor privacy, daar werden zelfs baby's geboren. Nederland dacht aan de kosten: een concubine voorkwam kosten en verlies aan arbeidsproductiviteit.

Halfbloeden
Er waren ook mannen die vanuit Nederland een vrouw meenamen, maar zij hielden er in Indië vaak een tweede vrouw op na. Voorbehoedsmiddelen waren niet in zwang. Zo ontwikkelde zich een bevolkingsgroep van ‘halfbloeden’, de Indische Nederlanders of Indo's. Onder het Nederlandse bestuur vervulden zij de betere banen. Die bevoorrechte positie kwam de

Dolf en Mien Spangenberg-Driessen in hun kampong in Midden-Java.

Indo tijdens de Japanse bezetting duur te staan. Nederlanders en Indo's werden opgepakt. Velen kwamen om in Jappenkampen, bij arbeid aan grote projecten als de Birmaspoorweg of bij dwangarbeid in Japan. Tegenwoordig schat men het aantal mensen van Indische afkomst op ruim een half miljoen. In Indonesië zelf wonen ook nog steeds Indische Nederlanders: mensen met Nederlands bloed in de aderen, mensen met een Nederlandse naam, met Europese gewoontes, maar met een Indonesische nationaliteit. Sommigen werden nooit tot ons land toegelaten en lijden ergens in Indonesië het bestaan van tweederangs burger.

‘Landverraders’
Na de oorlog was Indië niet meer wat het geweest was. Families bleken niet meer compleet, woningen waren verwoest en de maatschappelijke voorkeurspositie van de Indo verdwenen. Door de komst van de Republiek Indonesië raakten de Indo's in een moeilijke positie: Indonesië was hun land, maar door de Indonesische bevolking werden ze niet meer gepruimd. Door hun deels Nederlandse afkomst en hun vroegere privileges waren het een soort ‘landverraders’ in de ogen van de doorsnee inlander. Een grote groep Indo's koos daarom voor de Nederlandse nationaliteit. Dit betekende een enkele reis Nederland, een land dat de meesten alleen uit verhalen kenden. Ook gingen velen naar de emigratielanden die toen populair waren: Australië, de VS en Brazilië en naar andere delen van het Nederlandse Koninkrijk waar het warmer was dan in Europa: Suriname, Curaçao of Aruba. Ze vestigden daar een hechte en welvarende gemeenschap, die met verenigingen, reünies en barbecues de band met elkaar, en misschien met Nederland of het vroegere Indië, nog levend willen houden.

Sommige Indo's kozen voor de Indonesische nationaliteit. Zij bleven in de nieuwe republiek en hoopten op betere tijden. Zij kregen spijt van hun keus - hun ‘optie’ - voor de Indonesische nationaliteit. Deze ‘spijtoptanten’ kregen in de jaren 1956/1957 de kans hun keus te herzien. Tienduizenden gingen alsnog naar Nederland. Hoewel opvang en begeleiding niet altijd van een leien dakje gingen, verliep de opneming in de Nederlandse gemeenschap vrij vlekkeloos. De taal en de cultuur van de Nederlanders kende men immers. Er is nog wel sprake geweest van een soort Nationaal Tehuis voor de Indo's in de verstrooiing. In later jaren onderzocht een aantal Indische Nederlanders de mogelijkheden van vestiging in Mexico of Brazilië. Er was zelfs een stichting ‘Thuishaven’ in oprichting.
Een vierde groep bleef om allerlei redenen toch achter in Indonesië. Nog jaren trok hun situatie aandacht in de pers en in de politiek, hun omstandigheden waren bar. Sommigen van hen veranderden hun Nederlandse achternaam in een Indonesische.

Amsterdammer
In een kampong in de stad Klaten op Midden-Java ontmoet ik het echtpaar Dolf en Mien Spangenberg-Driessen. Uiteindelijk staan we voor het huisje, waar de Spangenbergs wonen. We roepen maar: “Volluk”, wie weet is de kreet nog blijven hangen.
Opeens staan we oog in oog met een oude man. “Welkom, wat leuk dat jullie er zijn. Kom verder. Ik ben Dolf en mijn vrouw heet Mien.”
Als we Dolf zo zien staan, is het een nette Amsterdammer. Zijn uiterlijk, zijn hele optreden. Alleen zijn huidskleur verraadt dat hij Indo is, maar zijn gelaatstrekken zijn meer Nederlands dan bij de meeste Indische mensen in Nederland of op Curaçao. “Ze noemen me hier in de buurt allemaal ‘de aangebrande Nederlander’”, zegt Dolf. Binnen in het huis wijst veel er op, dat het hart van de familie eigenlijk in Nederland is. Op een kastje staan een paar miniatuurklompjes, in een kitscherig molentje aan de wand is een thermometer verwerkt en er hangt een grote kalender met Nederlandse kastelen. Deze maand is de Menkemaborg in het Groningse Uithuizen de voorplaat. Voor de rest staat er in de kamer wat bescheiden meubilair en brandt er één TL-lamp. “We mogen niet meer dan 500 watt afnemen”, verontschuldigt Dolf zich, “dat zijn we haast allemaal kwijt aan om beurten de waterpomp of de koelkast.”

Oorlogsslachtoffer
“Ik heb het geluk bij een ongeluk dat ik oorlogsslachtoffer ben”, vertelt Dolf. Daarom krijg ik uit Nederland een uitkering op grond van de Wet Uitkering Vervolgingsslachtoffers (WUV).Vrijwel direct na de Japanse inval ben ik opgepakt en geïnterneerd. Ik was toen 20 jaar oud, de Jappen konden mij in eigen land wel gebruiken. Daar heb ik eigenlijk de hele oorlog ‘knijp gezeten’. Het eerste halfjaar moest ik werkzaamheden op de zeebodem verrichten. Ik zat dan in een duikersklok en had de hele tijd met drukverschillen te maken.”
“Met ons waren de Jappen niet zo voorzichtig. Uiteindelijk heb ik me door een Nederlandse arts - ook een gevangene - laten afkeuren voor dit werk. Daarna heb ik in de mijnen gewerkt, geen pretje, maar altijd beter dan in de duikersklok.”
Over de tijd na het vertrek van de Nederlanders praat Dolf niet graag. Toen hij verzwakt uit Japan terug kwam, werd hij geconfronteerd met de dienstplicht voor Indo's. Hij werd door de Nederlanders meteen ingezet bij politionele acties in de strijd tegen de opstandelingen van Soekarno. Het feit dat op deze manier veel Indo's tegen de revolutionairen hebben gevochten, heeft later veel kwaad bloed gezet.
De Indische bevolkingsgroep kreeg het hard te verduren. De meeste broers en zussen van Dolf vertrokken naar Nederland. Waarom Dolf zelf niet?
“Mijn vader was een Indo, maar trouwde met een Javaanse vrouw. Dat was overigens heel ongebruikelijk, maar mijn moeder was een bijzonder knappe vrouw. Toen we naar Nederland konden, mijn vader was toen al overleden, ben ik bij mijn zieke moeder gebleven, mijn moeder was te oud om nog te verhuizen. Uiteindelijk heeft het nog tot 1970 geduurd tot ze is overleden. Ik heb haar niet achter willen laten. De rest van de familie is naar Nederland vertrokken, op mijn jongste broer na. Hij is onder een andere achternaam gaan leven, aan hem kan je niet zo goed de Nederlandse afkomst zien. Ik heb toen nog tot bij de Raad van State geprocedeerd om Nederland in te komen, maar na de ‘spijtoptanten’-regeling’ werd geen Indo meer in Nederland toegelaten. Gelukkig hield ik nog wel die uitkering!”

KNIL
Het duurde even voordat Mien zich in het gesprek mengt. Haar Nederlands is niet zo best als dat van Dolf. Haar voorstelling van Nederland is ook niet helemaal in de juiste verhoudingen. “Tijdens de politionele acties werkte ik in de officiersmess van het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger (KNIL). Ik had daar de leiding over het personeel. Het was in de tijd dat Brassinga commandant was. Heeft u die man wel eens in Nederland ontmoet?”
“Als ik in die tijd van mijn huis naar mijn werk liep, hoorde ik de Javanen sissen van woede als ik langs kwam lopen. Ik hoorde ze dan zeggen: ‘als de strijd straks over is, slachten we haar’. Zo werden wij in die tijd al bang gemaakt.” Met trots laat Mien al de getuigschriften zien, die ze na haar dienstbetrekking bij het KNIL kreeg. Ook de handtekening van Brassinga komen we tegen. Jarenlang waren in het huidige Indonesië die getuigschriften eigenlijk alleen maar belastend materiaal.

Dolf en Mien lijken gewoon twee Nederlanders, maar zijn nooit in Nederland geweest. Dolf: “Toen het hier na de onafhankelijkheid met ons zo slecht ging, had je in Nederland het ‘HALIN-fonds’: Hulp Aan Landgenoten in Indonesië. Daar werden wij mee bedoeld. Voor een Nederlandse priester ben ik hier in de kampongs in de omgeving nog op zoek geweest naar andere Indische Nederlanders, na het vertrek van de Nederlanders eigenlijk allemaal arme drommels. Een eind verderop woonde een Indo met dertien kinderen. Hij moest haast eten van de straat. De meeste van zijn kinderen moesten het geld met de fietstaxi verdienen. Maar zelf hebben we het uiteindelijk door die WUV-uitkering goed kunnen rooien.

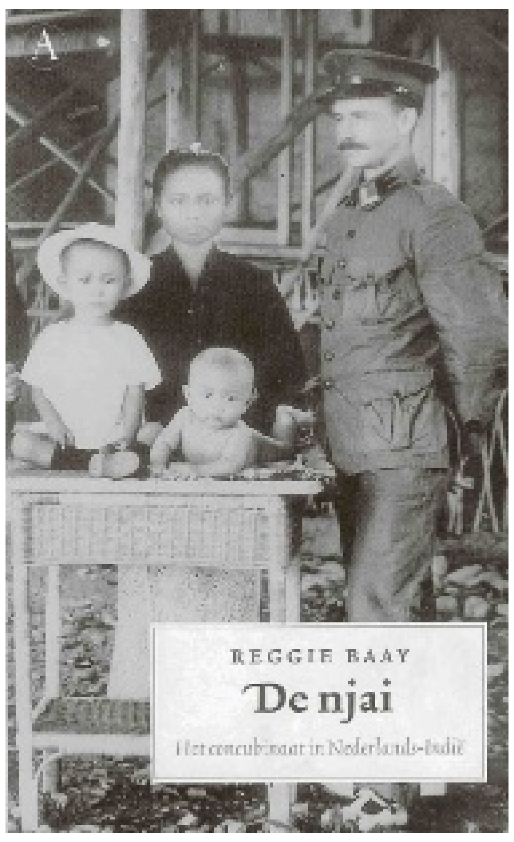

Voorpagina van het boek van Reggie Baay over de ‘njai’, de byside in Nederlands-Indië.

Indische Nederlanders op Curaçao

De Indische Nederlanders die naar Curaçao uitweken, deden dat zelfstandig of via hun werkgever: de Koninklijke Marine, de Overzeese Gas- en Elektriciteitsmaatschappij (Ogem) of de Shell. Het waren er in totaal zo'n zeshonderd. Men vond dat het leven op Curaçao goed aansloot bij het leven in Indië. De Indische Vereniging Curaçao bestond dit jaar vijftig jaar, er was een feest in het Hilton hotel. Door vergrijzing kent de vereniging nog maar zeventig leden. Bij de oprichting was dat driehonderd. Ronald G. Gill en Dennis Klaus zijn bekende architecten op Curaçao en van Indische komaf. Ook wijlen Emile Dankmeijer (Koninklijke Marine, S.E.L. Maduro & Sons en onder meer investeerder in een pluimveebedrijf op Rooi Catootje), de echtgenoot van de bekende Ena Dankmeijer-Maduro van de Mongui Maduro- bibliotheek naast Landhuis Rooi Catootje, was Indische Nederlander. In 2004 verscheen het boekje ‘Indisch op Curaçao’ van Ronald G. Gill. Het behandelt de vraag: ‘Wie zijn Indische Nederlanders? Wat doen zij op Curaçao, ver van hun land van herkomst? En waarom kozen zij juist Curaçao als hun nieuwe thuisbasis?’ Het is uitverkocht maar wel in te zien in bovengenoemde bibliotheek.

(Een uitgebreid artikel over Indische Nederlanders op Curaçao stond in de Ñapa van 22 januari 2011)

De ‘njai’ in Nederlands-Indië

In 2008 verscheen een indringend boekje over ‘de njai’, de concubine in Nederlands-Indië. Auteur Reggie Baay had daarvoor een heel persoonlijke aanleiding: hij wist vrijwel niets over zijn eigen grootmoeder, ook een njai. Zelfs geen naam. Na het overlijden van zijn vader dook er bij het opruimen van het ouderlijk huis een akte van erkenning op, waarin de ‘Inlandsche vrouw Moeinah, oud naar aanzien vijf en twintig jaren, zonder beroep ... heeft verklaard in die erkenning toe te stemmen.’ Kort na de geboorte van hun zoontje werd Moeinah weggestuurd, terug naar de kampong, om plaats te maken voor een Europese vrouw. Dat was het lot van vele njais. Met dit uitstekend geschreven boek geeft Baay een historisch overzicht dat teruggaat tot 1600. En was het bestaan van de njai altijd zo droef als dat van Baays grootmoeder? Nee, zeker niet. Er waren ook manne die tegen de heersende moraal in samen met hun inheemse partner een eigen weg durfden te gaan. De portretten van bijvoorbeeld Katijem, Sarina en Djoemiha maken dat zonder meer duidelijk: wederzijdse liefde en respect en oog voor de kinderen, daarvan was gelukkig ook vaak sprake.

Reggie Baay, De njai - het concubinaat in Nederlands-Indië,
Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam, 2008, 302 pagina's
ISBN 978 90 253 6686 5

Leesvoer

Logboek van een onbarmhartig jaar

48 Dagen na de dood van haar man Hans van Mierlo begint Connie Palmen aan haar ‘Logboek van een onbarmhartig jaar’. Bang voor de dood van het vergeten zit Palmen met de pen op de huid van de pijn die rouw heet.

Het logboek is het aangrijpende verslag van de hunkering naar een verdwenen lichaam, van zelfverlies, woede, en van de liefdevolle herinneringen aan een prachtige man.

Van Mierlo is door een bloedtransfusie met hepatitis C besmet. In 1999

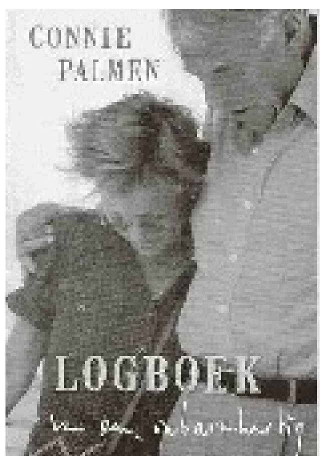

blijkt dat de besmetting tot leverkanker heeft geleid. Een jaar later krijgt hij een levertransplantatie. Daarmee heeft hij het nog tot 2010 volgehouden, toen hij in maart overleed. Vooral in het laatste deel van het Logboek van een onbarmhartig jaar blikt Palmen terug op de laatste zes weken van het leven van Van Mierlo, die hij doorbracht in het OLVG.

Palmen is in een jaar niet alleen haar man kwijtgeraakt, maar ook een schrikbarend aantal andere dierbaren, onder wie een dochter en een zus van Hans van Mierlo, maar ook bijvoorbeeld Harry Mulisch.
Het logboek is minder gestileerd dan IM, Palmens hommage aan haar eerdere, eveneens overleden levenspartner Ischa Meijer, maar door het logboekmodel zit het dichter op de huid. De onmacht van Palmen tegenover het verdriet is bijvoorbeeld schrijnend zichtbaar in haar terugkerende strijd tegen de drankverslaving.

Titel: Logboek van een onbarmhartig jaar
Auteur: Connie Palmen
Uitgever: Prometheus
ISBN10: 9044617672

Ars Poëtica

Opa

Opa keek vaak in onze tuin
naar die zeven sprietjes gras,
en daar zag opa dan een koe
die er helemaal niet was.

En later, in het ziekenhuis,
kon hij verwonderd vragen
waarom ze toch de buitenmuur
uit zijn kamer hadden geslagen.

Voor opa was het doodgaan
dus niet zoiets als nacht:
het was de steeds grotere ruimte
die hij voor zichzelf had bedacht.

Willem Wilmink

CARIB publishing

De mantel van Sinterklaas
De mantel van Sinterklaas is gekrompen in de was en er is geen passende nieuwe te vinden! Gelukkig heeft de Weet-wel-raad-Piet een goed idee en komt alles op het laatste moment nog goed. Met gratis hoorspel-CD!

Tula su lucha pa Libertat
Tula’s vrijheidsstrijd
Het verhaal over de vrijheidsstrijd van Tula wordt op een aantrekkelijke manier voor kinderen verteld. Aangevuld met mooie kleuren-illustraties van Ruud Bruijn. Ook verkrijgbaar in het Papiaments, vertaald door Jeroen Heuvel.

De familie opstap gaat eropuit!
Waar is de familie Opstap? Op elke bladzijde van dit zoek-en-vind boek moet je heel goed kijken om meneer Opstap, mevrouw opstap en Fleur en Bart te vinden. Ook het hondje Snoep zit altijd ergens in de tekening verstopt.

Kwelgeesten rond de Kapokboom
Charlotte Doornhein en Frouwkje Smit schetsen met deze crossover roman en de kunstvideo uitzonderlijke verhalen die zich afspelen rond een natuurgebied op Curaçao waar in vroegere tijden Indianen woonden. Zie ook www.kapokboom.info!

Verkrijgbaar bij de boekhandel of via www.Caribpublishing.com
Kaya Jombi Mensing 27A (Zeelandia)| Tel: 4657777 | Email: Office@Caribpublishing.com

Milieu

Mexicaans ecosysteem onder druk

De Mexicaanse overheid doet niets om het ecosysteem van de vallei van Cuatrociénegas te beschermen. Het zeer waardevolle ecosysteem wordt bedreigd door economische belangen.

De vallei van Cuatrociénegas, ongeveer duizend kilometer ten noorden van Mexico-Stad, bevat een ecosysteem van bronnen, ondergrondse rivieren, meren en moerassen, ingesloten door een bergketen met toppen boven de drieduizend meter. Het is qua biologische rijkdom vergelijkbaar met de Galapagoseilanden. Het gebied bevat meer dan zeventig endemische soorten, waaronder veel soorten vissen, de gouden hagedis en waterschildpadden met wit schild.

De vallei kan helpen "om het verleden van onze planeet te begrijpen, waarom het leven hier is", zegt Valeria Souza, onderzoekster van het Ecologisch Instituut van de Autonome Nationale Universiteit van Mexico. "Maar we dragen er niet genoeg zorg voor. In plaats van te begrijpen hoe het ecosysteem werkt, heeft de overheid zich toegelegd op het uitbuiten van het systeem zonder er iets voor in de plaats te geven."

Ecologische moord

De vallei kampt met een heel gamma aan bedreigingen: de verspreiding van exotische soorten, het grazen van vee, houtkap, de illegale oogst van cactussen, de ontginning van kalk en ongereguleerd toerisme.

Maar vooral de extractie van water, onder meer voor de teelt van alfalfa en de melkproductie in de regio, vormt de grootste bedreiging. "Het probleem is dat de overheid water niet beschouwt als een element dat essentieel is voor het leven, maar als iets dat men kan kopen en verkopen", zegt Souza. "Dat heeft een 'ecomoord' veroorzaakt. De schade omkeren is onmogelijk, want het water is verdwenen. Het raakt uitgeput en zonder water stelt Cuatrociénegas niets voor." De onderzoekster schat dat de site niet meer dan twee zomers kan overleven in deze omstandigheden.

Al in 2006 slaakten wetenschappers een noodkreet, maar die was voor dovemansoren. De experts bevelen een embargo aan op de extractie van water. Daarnaast stellen ze het opstarten van alternatieve landbouwprojecten voor die het water zinvol gebruiken. De Mexicaanse president Felipe Calderón beloofde een jaar later wel 55 miljoen euro voor de redding van het ecosysteem, maar daar is voorlopig amper 6 miljoen van betaald.

Evan Carson, bioloog aan de Universiteit van Nieuw-Mexico, doet sinds 1998 onderzoek naar het ecosysteem. Na bezoeken in maart en in mei concludeerde Carson dat de oudste bron van het ecosysteem, Churince, een dood systeem is. Drie endemische vissoorten en twee soorten schelpdieren zouden al uitgestorven zijn. Daarnaast is de populatie van verschillende soorten afgenomen en zijn sommige soorten van habitat veranderd.

Spotlight op dieren

Parkieten en een nestje

Wanneer uw parkiet eitjes heeft gelegd is het leuk om te weten of deze ook bevrucht zijn (de kans hierop is natuurlijk niet aanwezig wanneer u maar één parkiet heeft).

Tekst: Margot Hack

Na ongeveer vijf dagen broeden is het mogelijk om dit te zien. Men noemt dit het schouwen van de eieren. Men neemt voorzichtig een ei uit het nest en houdt het in het licht van een gloeilamp. Is het eitje nog doorzichtig en zijn er geen donkere vlekken in het ei zichtbaar, dan is het ei onbevrucht. Voor de zekerheid kan tegen een dag of tien nog eens met een sterke lamp gekeken worden. Zijn ze dan nog steeds helder en schemeren er geen bloedvaten door de kalkschaal heen, dan zijn de eieren zeker onbevrucht. Het beste is om deze eieren uit het nest te halen en weg te gooien. Wanneer u deze eieren weg wilt halen kan de parkiet gaan sissen omdat ze haar eieren wil beschermen. Ze zal u niet kunnen verwonden, dus er is geen gevaar. Wanneer de eieren geschouwd zijn en wel bevrucht moet u haar zoveel mogelijk met rust laten.

Bij het uitkomen van de eieren zijn er een paar aspecten waar u op moet letten. De eerste twee eieren komen meestal tegelijkertijd uit. Ongeveer 24 uur voordat de eieren uitkomen, zal het gepiep van het jong in het ei al te horen zijn. Het jong zal dan de eerste pogingen doen om met zijn snavel de eischaal te breken. Speciaal voor dat doel heeft het jong op de punt van zijn snavel een zogenaamde 'eitand'. Deze 'tand' vergemakkelijkt het breken van de schaal. Het is een hele worsteling voor het jong om uit het ei te kruipen, maar u moet de neiging om het jong te helpen onderdrukken. Onze vingers zullen snel teveel kracht ontwikkelen waardoor bloedvaten en structuren van het jong kunnen beschadigen en het dier zal sterven. Alleen in uiterste nood mag er geholpen worden.
In deze periode is het belangrijk om regelmatig het nest te controleren. Dode jongen en schaalresten moeten worden verwijderd. Het beste kan deze controle gebeuren op de momenten dat de moeder even van het nest af is. Let ook op andere verontreinigingen zoals ontlasting en niet bevruchte eieren, of eieren waarin het jong al gestorven is. Deze moeten ook allemaal verwijderd worden, want hygiëne rond het uitkomen van de eitjes is van groot belang.

"Bij een gebroken poot is het maken van een röntgenfoto altijd noodzakelijk anders kan de behandeling nooit goed gedaan worden!"

Dierenartsenpraktijken Vredenberg, Ronde Klip, Tera Kora en Comenencia
Tel: 737-2185-737-3202

Animal Rights Aruba
"Tuma responsabilidad, cuida y sterilisa"
E-mail: ara@setarnet.aw
Website: www.Animalrightsaruba.org
Tel: 5887709/5945393
Voor donaties: via Paypall zie website

Margot Hack is dierenarts te Ronde Klip

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Gepeupel; 5. deel van een fuik; 8. chocoladedrank; 13. wedstrijd; 14. sieraad; 16. tabak; 17. vaartuig; 18. voorzetsel; 19. vreemde munt; 21. een zekere; 22. enfin; 25. tennisterm; 27. deurknop; 28. insect; 30. kattig meisje; 32. wad; 33. deel van Azië; 35. graansoort; 37. vogelproduct; 38. Amerikaanse poolreiziger; 39. punt; 40. achter; 41. september (afk.); 43. jaargetijde; 45. deel van het skelet; 47. hoofdhaar; 49. straat (Fr.); 50. treksluiting; 52. omlaag; 54. ruimtevaartorganisatie; 56. wilde haver; 58. watering; 60. muziekgenre; 61. werkschuw; 63. boerderij; 65. trottoir; 67. mand; 68. gewicht van de verpakking; 69. droogoven; 70. Franse schilder.

VERTICAAL:
1. Vertrekken; 2. Turkse titel; 3. balspel; 4. voegwoord; 5. vervoermiddel; 6. bijbelse stad; 7. schel; 9. spil; 10. jachtluipaard; 11. voorzetsel; 12. kijkers; 14. schrijfgerei; 15. vogeleigenschap; 18. kussenovertrek; 20. ambacht; 23. taak; 24. majeur (muz.); 26. Amerikaanse stad; 27. levendig; 28. vuisthamer; 29. gebaar; 31. schedelholte; 32. cijfer; 33. toverheks; 34. onheilsgodin; 36. vruchtennat; 42. vaartuig; 44. belang; 46. standaardmaat; 48. hevig; 50. snel; 51. deel van een schip; 53. zaak (Lat.); 54. wolpluisje; 55. donatie; 57. atmosfeer absoluut; 59. Griekse letter; 60. hoofddeksel; 62. stonde; 64. bijwoord; 66. rund; 67. bazige vrouw.

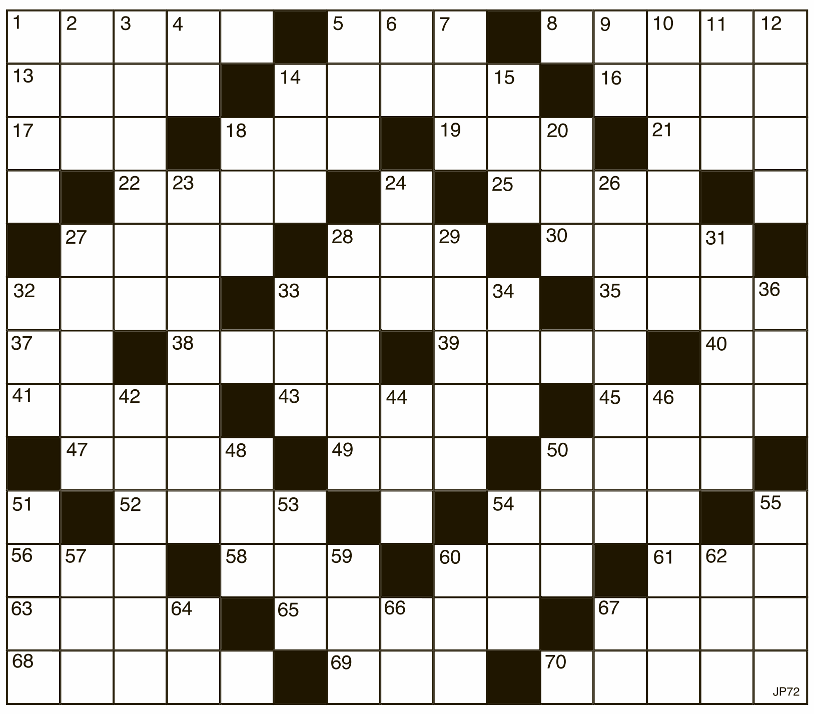

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

E. Tjen-A-Kwoei
Stadionweg 19-A
Aruba

Milva Coster
Kaya Rakeliou 56
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

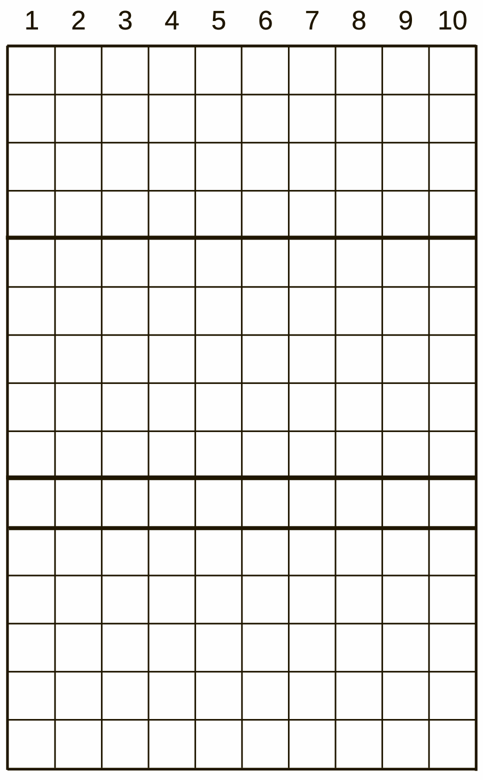

1. Keukengerei, ontgrate vis, gratis meerijden met een auto;
2. zuivelproduct, houten nijptang, marmeren knikker;
3. vrucht, specerij, hondenvanger;
4. heester, welriekend hars, houtsoort;
5. punt van een lijst, voorstel, ontroering;
6. inwendig orgaan, bouwval, kaartkleur;
7. lusthof, schermwapen, vergiffenis;
8. wijnsoort, olifantssnuit, invoer;
9. voertuig, schrijfkosten, vreemde taal;
10. oevergewas, stad in Duitsland, paardrijder.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

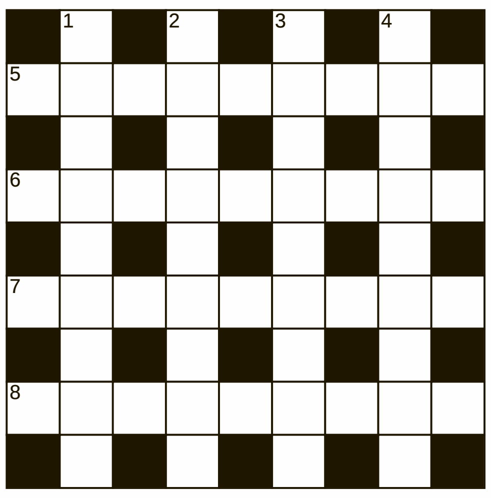

HORIZONTAAL:
5. Deze reis is een ontsnapping (6);
Inwendige ventilatiebuis (8);
6. Zonder meer om te bakken (4);
Die partners hebben meer vruchten nodig (8);
7. De ziel is dierlijk reeds verdwenen (5);
Apparaat om een wortel glad te maken (6);
8. Alleen de smid weet ervan (6);
Zijn werk is bijzaak (5);

VERTICAAL:
1. Europeanen die hard werken (6);
Plant hier alweer een vlag! (8);
2. Vrouw die het geld niet over de balk gooit (7);
Voor de bakker klinkt het als post (4);
3. Het valt zwaar tegen voor een das (5);
Foto van het ziekenhuis (6);
4. Knolvruchten (5);
Bent u tussen 8 en 10 bereid? (7)

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

H	C	S	I	T	S	I	R	A	H	C	U	E
E	R	T	E	L	T	A	A	B	O	R	C	A
K	I	C	C	E	A	V	S	L	E	E	T	D
K	M	N	D	E	I	P	R	H	E	T	U	R
I	B	E	D	D	P	A	E	P	I	I	O	E
W	O	E	M	S	C	S	O	N	N	L	N	A
W	E	L	J	E	C	L	A	R	O	I	G	L
C	I	S	T	K	I	H	O	G	H	T	E	I
F	A	N	E	T	E	O	I	C	A	E	L	S
E	O	I	N	I	S	O	A	K	M	R	E	A
M	N	A	R	O	C	M	K	E	K	A	E	T
B	A	R	C	O	D	E	O	R	I	I	D	I
R	E	T	N	E	G	A	R	V	E	R	N	E
U	B	R	E	V	I	E	R	P	T	T	E	G
U	E	M	S	I	N	A	M	R	E	G	O	S
T	S	R	E	D	I	E	L	E	D	N	E	B

Acrobaat
Antilope
Aspect
Barcode
Bendeleider
Boterkoekje
Brevier
Bruut
Cairo
Duinroos
Eindschikking
Enter
Eucharistisch
Filmdiva
Garve
Germanisme
Literair
Mahonie
Montecarlo
Nepal
Ongeleed
Precies
Realisatie
Rimboe
Serie
Sleet
Smeedmachine
Wikke
Woede

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

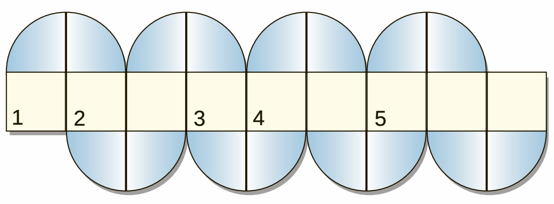

1. Doorzichtig weefsel; 2. geschikt zijn; 3. ontkenning; 4. onachtzaam; 5. engerd.

© Puzzelland/111126

SUDOKU

		1	2	3				
9		4		1		3		
	5					6	1	
	2				7			8
7		5		8		4		
	8		9		3			7
	1				5		6	
5				2			7	
6	9		7					3

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

2	7	1	4	9	8	5	3	6
9	3	6	2	1	5	4	8	7
4	8	5	6	7	3	2	9	1
5	9	2	3	8	7	6	1	4
7	1	4	9	6	2	8	5	3
3	6	8	1	5	4	7	2	9
1	5	7	8	3	6	9	4	2
6	2	3	5	4	9	1	7	8
8	4	9	7	2	1	3	6	5

OPLOSSINGEN VAN VORIGE WEEK

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Parisienne; 8. west; 11. ent; 12. boa; 13. jas; 14. ra; 16. nar; 18. dor; 19. si; 20. olm; 22. miv; 24. lob; 25. apo; 26. opoe; 28. talon; 30. klim; 31. sta; 33. kijk; 34. alsof; 36. show; 37. dodo; 38. kijker; 40. eau; 42. eel; 45. aver; 46. kruid; 48. kade; 50. mei; 51. nok; 52. fee; 54. puk; 55. er; 56. yes; 58. ode; 60. os; 61. mal; 62. wad; 64. ora; 66. luik; 67. belemmeren. VERTICAAL: 1. Parool; 2. re; 3. inn; 4. stam; 5. eb; 6. nol; 7. na; 8. war; 9. es; 10. triomf; 13. job; 15. alp; 17. rit; 18. don; 19. spion; 21. mos; 23. vakwerk; 24. lokduif; 25. als; 27. etser; 29. lij; 30. kloek; 32. ahr; 34. ade; 35. vijver; 38. kameel; 39. kei; 41. au; 43. lap; 44. heksen; 46. kos; 47. deo; 49. duo; 51. nel; 53. edom; 56. yak; 57. val; 59. ere; 61. mi; 62. we; 63. de; 65. ar. Crypto-overlapper: Horizontaal: 5. Plichtval; 6. schimmelk; 7. stotengel; 8. reinteren. Verticaal: 1. Kluchtweg; 2. schiftent; 3. stamineer; 4. pabloemen. Anagram: tolk-kalot-Katrol; geen-wenge-Wegens; gena-dagen-Agenda; luit-kluit-Katuil; ezel-lezen-Zeilen; liga-galei-Akelig; vier-vlier-Liever; fier-grief-Vergif; keel-enkel-Elkeen; toet-otter-Retort. Gevraagd woord: KWAKZALVER Woordzoeker: OLIJFOLIE Puzzelslang: 1. Ozon; 2. nuntius; 3. shot; 4. tijdelijk; 5. kukelen. Het sleutelwoord luidde: ONTSTEKEN

Godenstad

Tekst: Hans Vaders Foto's: Archief

Het kiezen van een naam voor een stad of streek ging in het verleden meestal niet geheel van een leien dakje vooral niet wanneer opdringerige arrogante goden zich ermee bemoeiden. Zo streden Poseidon en Athena eens om de eer naamgever te worden van een uit zijn krachten gegroeid dorp dat in latere jaren het economische en culturele hart van de beperkte toenmalig bekende wereld zou worden.
Tussen beide goden werd afgesproken dat ze ieder een nuttige gift zouden aanbieden en de keuze aan de bewoners van de stad in wording zouden laten. Poseidon produceerde een zoutwaterbron door met zijn drietand op de bodem te kloppen, daarmee maritieme macht symboliserend. De godin Athena schiep een fraaie olijfboom, symbool voor vrede en welvaart. De bevolking, onder leiding van Cecrops, verkoos de olijfboom en daarmee was het pleit beslecht. De stad, met de bijnaam 'de glorieuze stad', zou voortaan Athene heten.
Athene werd in de loop der geschiedenis een geduchte macht om rekening mee te houden. Dit kwam door haar centrale ligging in de Griekse wereld, de onneembare vesting de Acropolis en de gemakkelijke toegang tot de zee, voordelen die de aartsrivalen Thebe en Sparta niet hadden. Athene, bakermat van wat we nu onze fragiele democratie noemen, trok dan ook als pleisterplaats. Zo leefden en werkten nu nog bekende toneelschrijvers als Aeschylus, Sophocles en Euripides in de opbloeiende stad, evenals de historici Herodotus en Thucydides, de medicus Hippocrates en de filosoof Socrates. Van ernstige luchtvervuiling had men toentertijd nog nooit gehoord, een ware plaag in de huidige in de lange zomers snikhete metropool die bij ongunstige weersomstandigheden overdekt is met een dikke laag smog, benauwend en ongezond. Maar valt er in het huidige Athene, dat momenteel ook nog het hoofd moet bieden aan een bijna fatale financiële crisis, nog wel goed te leven, nog wel goed te tafelen?
Natuurlijk wel. De Griek zou de Griek niet zijn als hij niet de tering naar de nering kan zetten en de terrassen, restaurantjes en populaire taverna's zijn nog steeds goed bezet. Het eten is bekend. De keuken van de Middellandse Zee met de karakteristieke invloed van de het land omringende culturen: Italië, de Balkan, Turkije en de Levant.
De moderne Griekse chef maakt in zijn creaties ruim gebruik van de voortreffelijke olijfolie, groenten en kruiden, graan en brood, wijn, vis en een gevarieerd aanbod aan vlees zoals gevogelte, konijn en varkensvlees. Ook belangrijk zijn olijven, kaas, aubergines, courgettes en yoghurt. Deze ingrediënten leveren in ieder geval verrassende maaltijden op, alhoewel de gehaaste klant bij een kleine bar ook volledig aan zijn trekken komt met mezés, tapasachtige gerechten die aan de toog worden geserveerd met een lokale wijn of iets sterkers zoals ouzo of 'homemade' tsipouro op anijsbasis.
En in wezen is er sinds de oude, klassieke tijden, toen Archestratos in 320 voor Christus het eerste kookboek ter wereld schreef, niet veel veranderd. Het is het concept van de mediterrane triade, waarbij graan, olijfolie en wijn als basis centraal staan en waarbij de gerechten met de seizoenen wisselen en ook geografisch subtiele verschillen vertonen. Het is de facto historisch gezien de voorloper van de westerse keuken die zich via het oude Rome over heel Europa en later de rest van de wereld verbreidde.
Het is goed toeven op het intieme terras van een restaurant in het centrum van Athene. Een eenvoudige spanakotyropita, spinazie met blokjes feta-kaas, aangevuld met een portie zwarte olijven, is als voorgerecht zonder meer een aanrader. Eten behoeft nu eenmaal niet altijd 'high tech' en 'fusion' te zijn om van te genieten.
Ik bestel dolmadakia, een klassieker van de Grieks-Turkse keuken: wijnbladeren gevuld met rijst, groenten en wat rundvlees. Dat smaakt uitstekend bij de chapodi sti schara, gegrilde inktvis in azijn, olijfolie en oregano. Daar hoort in elk geval traditioneel een stevig glas ouzo bij. En wil je het eenvoudig houden, bestel dan een strapatsada, scrambled eggs in olijfolie, verse tomatenpuree, met zout, peper, oregano en feta. Ook uitstekend geschikt voor een voedzaam ontbijt in deze goddelijke stad van Athena.

KOOK MEE MET MAY

Garnalen met feta uit de oven

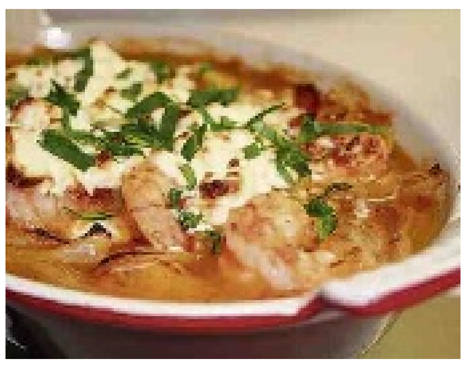

2 pond grote garnalen, gepeld en darmkanaal verwijderd
1 ui, schoongemaakt en heel fijn gesneden
1/2 cup extra virgin olijfolie
1 cup lente-uien, klein gesneden
3 tenen knoflook, gepeld en fijn gehakt
2 cups tomaten, vellen en pitten verwijderd, klein gesneden
1/2 cup droge witte wijn
1/4 cup Italiaanse (platte) peterselie
1/2 theelepel gedroogde oregano
zout en vers gemalen zwarte peper
125 gram feta

De oven tot 500 graden Fahrenheit verwarmen.
De schoongemaakte garnalen afspoelen en met keukenpapier droogdeppen.
In een steelpan met dikke bodem de olie verwarmen en de ui zachtjes transparant bakken, de lente-uien en de knoflook toevoegen en nog 2 minuten doorbakken. Dan de tomaten, de wijn, een deel van de peterselie en de oregano toevoegen. Met de deksel op de pan 30 minuten op een laag pitje laten pruttelen, of tot de saus dik is. Afmaken met zout en peper.
De garnalen in een ovenschotel arrangeren. De saus erover scheppen. De feta grof verkruimelen en erover strooien.
In de voorverwarmde oven 10 minuten bakken tot de garnalen roze zijn en de feta gesmolten is. Met de rest van de peterselie bestrooien. Direct serveren met warm knapperig brood met olijfolie.

Voorgerecht voor 6 personen.

Eet smakelijk,
May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

La Doucette Pouilly Fumé

Druifsoort: Sauvignon Blanc
Streek: Loire, Frankrijk
Kleur: Diep goudgeel met een groene glans
Geur: Bloemig met hints van vuursteen en kruiden
Smaak: Complex en expressief met de smaak van citrus en mineralen

We maken er een feest van! Een trede hoger met de wijnkeuze, want we naderen het eind van het jaar. Een heerlijk gerecht met een wat complex karakter, dus dat hebben we ook nodig qua wijn. Sauvignon Blancs van de Loire staan bekend als de beste ter wereld. De Pouilly Fumé is een van de wijnen uit deze prachtige streek. De bodem zit vol kalk en vuursteen geeft de wijn een complexe structuur die de wijn tot een uniek product maakt. La Doucette is een van de bekendste producten van de Loire en men slaagt erin ieder jaar de mooiste wijnen uit deze streek te maken. Hun Pouilly Fumé wordt gemaakt met druiven van de beste wijngaarden van de regio. Deels in eigen bezit en de rest via contracten. Het is een prachtige wijn met een fonkelende gele kleur en een aantrekkelijk parfum van vuursteen en fruit. Elegant met veel structuur en complexiteit in de mond. Dit geeft deze wijn de perfecte balans om zonder meer bij het gerecht van May te passen.

Licores Maduro

Santé!

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store, Licores Maduro!

Het genot van wijn

Barolo, 'wijn van koningen'

Terug naar de Oude Wereld, naar het noorden van Italië! Een plek die een aantal jaren geleden mijn hart heeft veroverd. Prachtige heuvels met klassieke, authentieke en karaktervolle architectuur.

Tekst: Licores Maduro

Op bezoek bij een van de meest gerespecteerde families in Barolo, kreeg ik de kans om de typerende gastvrijheid van Noord-Italië mee te maken. Na een bezoek aan de wijngaarden en een tour door de kelders werd ik uitgenodigd voor het diner. De combinatie van prachtige wijnen, de geschiedenis van de streek, het warme onthaal van de familie en het uitzonderlijke eten heeft mij voor altijd beïnvloed.

Barolo ligt ten zuiden van de stad Turijn, in de Piedmont. Behalve inzake de wijn is Piedmont ook bekend om hun truffels! Maar wij hebben het over de meest bijzondere wijn die het terroir van deze streek ons levert, de 'Barolo'. Al eeuwenlang staat deze wijn bekend als een van de beste van het land.

De druif die gebruikt wordt om de Barolo te maken is de Nebiolo, zeer typerend door zijn lichte kleur, maar hij heeft een forse tannine-structuur. Hierdoor heeft hij een wat langere rijping nodig en kan hij ook heel lang bewaard worden.

Maar net als in vele andere streken is er meestal een plek waar de wijngaarden door klimatologische en bodemomstandigheden zeer unieke druiven leveren. Ik stond op een heuveltje met een glas van een van de beste wijnen die ik ooit had geproefd en er werd verteld dat de wijn in mijn glas van druiven gemaakt wordt afkomstig van een deel van de 15 hectare grote historische wijngaard 'Cannubi' waar ik over uitkeek. Wat een prachtig uitzicht, maar wat is nu zo speciaal aan dit stuk grond?

De oudste fles afkomstig van deze historische wijngaard dateert uit 1752, lang voordat de wijnen de naam Barolo kregen. Dit is een duidelijke aanduiding dat wijnen afkomstig van dit stukje grond toen al wonderbaar waren. De Cannubi heeft een ideale ligging waarbij de wijnstokken naar het zuidoosten gericht zijn. De bodem is heel belangrijk. Hier komen namelijk twee geologische subzones van de Barolo samen waardoor de bodem zeer rijk is aan verschillende mineralen in vergelijking met de rest van de Barolo. Er zijn maar een handjevol 'Crus', topwijngaarden in de Barolo en Cannubi staat aan de top. In vergelijking met sommige andere top-Crus, zijn de wijnen van de Cannubi wat eleganter en ronder.

Controverse
In de afgelopen jaren is er veel controverse over de grenzen van de Barolo. Van oudsher was de Cannubi 15 hectare, maar sommige wijnboeren menen dat deze groter moet zijn. Dit lijkt echt op een strijd om gewoon een stukje grond van dit historische stuk land te krijgen, maar dreigt problemen te brengen over de kwaliteit van de wijnen. Meningen verschillen, maar het beste wat we eruit kunnen halen is om in wijnen te vertrouwen die afkomstig zijn van de oorspronkelijke 15 hectare van de oude wijngaard Cannubi. Prijzig, maar geloof me, het is een bijzondere fles wijn! Ik raad deze zeker aan.
De beste jaargangen voor Barolo van de afgelopen decennia waren: 1996, 1998, 1999, 2001, 2004 en 2005. Jaargangen 2006 en 2007 komen nu op de markt en er wordt verwacht dat ze beide hele goede jaren zijn. In de toptien van de 100 beste wijnen van 2011 die uitgebracht wordt door de Wine Spectator, staat zelfs een Barolo uit het jaar 2006. Deze wijn had een score van 96 punten. Nu, ik nodig u uit om zelf te gaan proeven, we zijn achteraf allemaal koningen, koningen van ons eigen domein!

Goed weekend en veel wijnplezier.

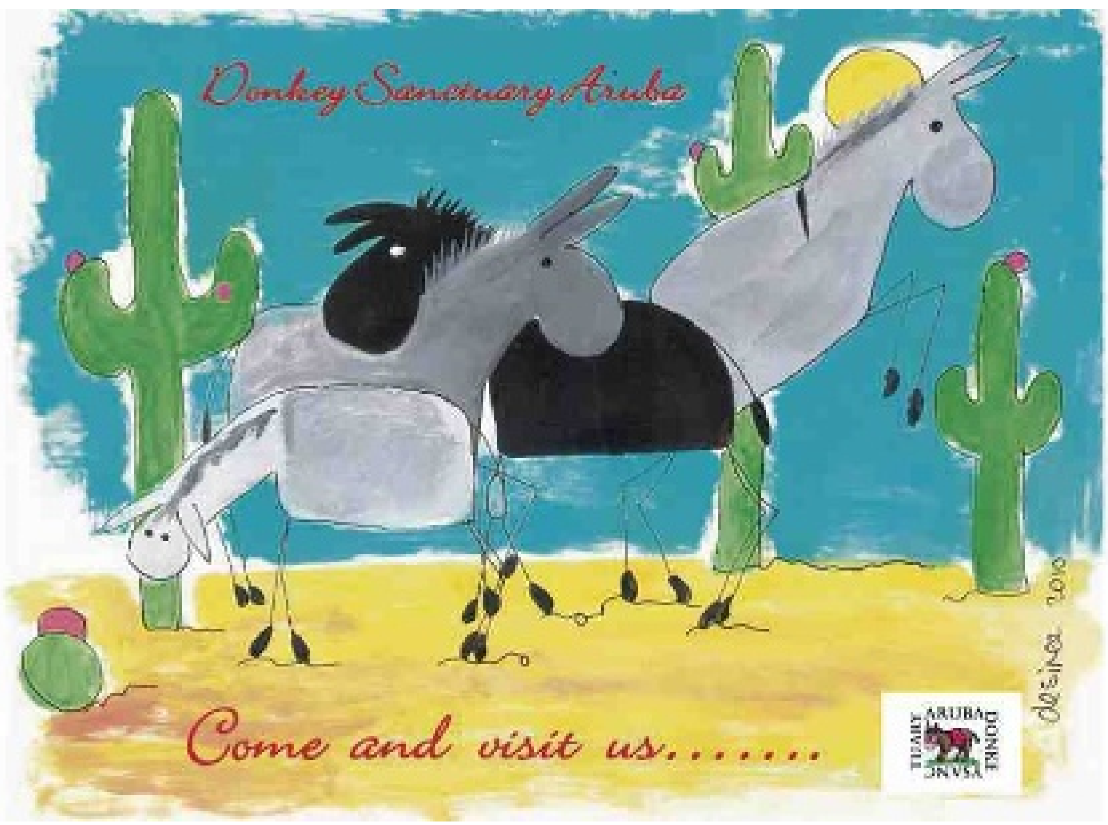

Waarom zetten we ze op het pluche?

Socrates verzuchtte: van een timmerman verwachten we dat hij het timmerambacht onder de knie heeft, van een arts dat hij de geneeskunst machtig is; nou, hoe kan het dan zijn dat we van een politicus alleen maar verwachten dat hij de kunst van kletsen en het doen van wonderbaarlijke beloften onder de knie heeft?

Tekst Brede Kristensen

Deze verzuchting klinkt ons, 2500 jaar later, niet helemaal onbekend in de oren. Het probleem is zo oud als de mensheid. Met de regelmaat van de klok kiezen we bestuurders die er een potje van maken. Volgens Aristoteles komt het omdat we niet weten wat een bestuurder goed moet kunnen. In zijn 'Politeia' stelt hij voor dat wij als burgers erop toezien dat een bestuurder in staat is tot luisteren, wikken en wegen. Bovendien moet hij dapper zijn, dus moet kunnen afzien. Daarmee bedoelt Aristoteles dat hij bereid is zich voor de publieke zaak in te zetten in plaats van te letten op zijn eigen hachje. Deze combinatie van eigenschappen noemt hij 'phronesis'. Het woord laat zich moeilijk vertalen. Misschien is het 'vermogen tot consideratie' (konsiderashon is volgens mij een goede vertaling in het Papiamentu) nog het beste: het belang van niemand over het hoofd zien.

De Italiaan Machiavelli had zijn maag zo vol van het gekonkel, het gedraai, de machtswellust en de graaizucht van politici dat hij er een (vermoedelijk) satirische handleiding over schreef: hoe handhaaf ik mezelf als vorst en hoe bedonder ik mijn onderdanen zo effectief mogelijk. Hij had gedacht dat de gewaarschuwde lezer voor twee zou tellen. Nee hoor. De meeste lezers lijken zich erbij neer te leggen dat de wegen van de macht kennelijk zo en niet anders zijn. Bestuurders gebruiken Machiavelli's handleiding maar al te vaak om zichzelf te bekwamen in de kunst van het bedonderen.

De 20e eeuw werd de eeuw van de democratie en alle grote voorvechters voor democratie dachten dat de democratie een einde zou maken aan wanbestuur. Eindelijk kan de burger in vrijheid de meest bekwame en consideratieve personen selecteren om leiding te geven aan het bestuur van het land. Doet de burger dat? Vaak wel, gelukkig, maar de geschiedenis van de 20ste eeuw leert ons dat het tegenovergestelde helaas ook vaak het geval was.

Hoe komt dat? Volgens mij zijn er twee hoofdredenen. De eerste is dat het pluche op de meeste mensen een ziekmakend effect heeft. De tweede dat het pluche vooral aantrekkelijk is voor mensen die al bij voorbaat niet deugen voor het openbare bestuur. Dat zijn de kletsmajoors waar Socrates zo'n hekel aan had, die met hun wondermooi gebakken lucht zoveel indruk maken dat kiezers aan hun lippen gaan hangen.

Voormalig president van Tjechoslowakije Vaclav Havel schrok toen hij besefte besmet te zijn met het machtsvirus.

Silvio Berlusconi, inmiddels ex-premier van Italië, lacht vragen van journalisten weg.

Het ziekmakende pluche

Het zal iedereen opvallen hoe snel gewone mensen veranderen als ze op het pluche komen te zitten. Op Curaçao, in Nederland, Roemenië en Moldavië ken ik verschillende mensen eerst als gewone burger en daarna als minister of premier. De meesten van hen heb ik in enkele weken tijd ziek zien worden. Ik neem aan dat dit in de 185 overige landen krek eender is. Dat je plotseling medemensen kunt bevelen en dat ze nog gehoorzamen ook, smaakt kennelijk naar meer. De ervaring dat mensen gewillig buigen en slijmen en niet vegeten alle privileges die het leven vergemakkelijken, zoals het rijden in een dienstauto en onder begeleiding van politie langs alle files heenrijden, geeft een kick alsof het een shot cocaïne betreft. Vaclav Havel, de schrijver en ex-dissident van het communistische Tjechoslowakije en de eerste president van de toen nog gelijknamige democratische republiek, heeft een even eerlijk als onthullend artikel geschreven over wat er in hem omging toen hij weer als gewone burger in een gewoon autootje braaf in de file moest wachten om Praag te kunnen binnenrijden. Ineens realiseerde hij zich dat hij door het machtsvirus was besmet en dat het hem moeite kostte weer 'gewoon en natuurlijk' te zijn. Hij schrok van zijn eigen degeneratieproces.

Macht kunnen we omschrijven als het vermogen te handelen zonder te luisteren. Een gouden ervaring lijkt het. Maar ook zichtbaar opgespelde en ontzag oproepende gouden medailles hebben een keerzijde. Ontzag is niet hetzelfde als gezag. Zonder gezag is de keerzijde chaos. Op lange termijn wordt dat altijd zichtbaar.

Macht corrumpeert. Wat kunnen we eraan doen? In een democratie waar de gemiddelde burger met ontzag tegen bestuurders opziet, zullen zij zich erin schikken dat bestuurders, eenmaal zittend op het pluche, niet langer in staat zijn te luisteren. Dit is de democratie van de ondergeschiktheid, de omgekeerde democratie. Er is een andere vorm van democratie, de rechte democratie. Dat is de democratie waar burgers beseffen dat zij de eigenaar van de overheid zijn en waarin bestuurders in dienst van de burger staan. Die houding brengt met zich mee dat bestuurders simpelweg moeten doen wat burgers van hen verwachten. Geeft het pluche je capsones? Dan kun je beter ophoepelen. Eerst jezelf bewijzen, daarna gezag. In een rechte democratie is van ontzag geen sprake. We zijn allemaal gewone mensen. Er zijn veel methoden om de democratie te versterken. Het belangrijkste is dat de democratie recht in ons hoofd zit, niet omgekeerd. Een kwestie van opvoeding en onderwijs.

Kletsmajoors en luchtbakkers

Als alles lekker loopt, zijn we meestal tot nuchtere oordeelsvorming in staat. Maar zijn er problemen en is de toekomst onzeker, dan bijft er van dat vermogen weinig over. In de verkiezingsstrijd zullen kandidaten die met een afgewogen oordeel komen, juist als zwak worden gezien. Veel mensen raken dan onder de indruk van grote woorden en luchtbakkers. Het wordt door tal van sociaal-psychologische experimenten bevestigd. In een onzekere omgeving staan mensen open voor autoritair leiderschap en dus voor kletsmajoors en luchtbakkers. En kijk nu naar de andere kant. Wie werpen zich in dergelijke situaties op als 'redders en leiders'? Mensen met kennis van bestuurlijke zaken? Met consideratie? Dat zijn de mensen die beseffen dat de problemen niet 1, 2, 3 uit de weg te ruimen zijn. Die dat ook niet zullen beloven. Nee, het zijn altijd mensen, meestal mannen, die roekeloos zijn, risico's niet kunnen inschatten en zich vol ongegronde overtuiging als de ideale kandidaat opwerpen. Je ziet hetzelfde gedrag bij sollicitaties voor moeilijke functies. Daar komen altijd mannen op af die totaal niet geschikt zijn. Maar hun praatjes zijn prachtig. Wee de selectiecommissie die daar niet doorheen prikt. Thuis werd mij altijd voorgehouden dat voorzichtigheid een teken van intelligentie is en roekeloosheid een teken van domheid.

Na enige tijd gaat het dus mis. De problemen verergeren zich en het gevaar bestaat dat bij volgende verkiezingen nieuwe luchtbakkers zich aandienen. Roemenië is een triest voorbeeld van telkens falende regeringen, alle schitterende verkiezingsbeloften ten spijt. Iedereen heeft zijn buik vol van politici. Steeds zijn er burgers die pleiten voor een zakenkabinet met kundige bestuurders en steeds zijn het de politici die dergelijke pleidooien onderuit halen. Doodvermoeiend. In Italië is de kogel eindelijk door de kerk. Berlusconi exit. Monti heeft voor enkele maanden het roer overgenomen. De meeste Italianen houden wel hun hart vast voor wat er straks bij de verkiezingen gaat gebeuren. Zoiets als verslaafden die eindelijk afgekickt zijn maar weten dat ze over een tijdje weer met het spul worden geconfronteerd.

Nog vervelender wordt het wanneer poltieke leiders de altijd sluimerende rancune bij kiezers wakker schudden en gebruiken om macht te verkrijgen. Het getuigt niet van wijsheid om rancunes op te stoken. Rancunes blokkeren de creativiteit en de authenticiteit (zoals Sartre niet moe werd te zeggen) en dus ook de weg naar een betere toekomst. Rancune ontneemt het zicht op eigen verantwoordelijkheid. Het is het instrument van het excuus en de destructie. Omdat het je ontslaat van de plicht aan jezelf (individueel of collectief) te werken, is het verleidelijk het oor te lenen aan een politicus die de rancune heiligt. Het is die en die zondebok die de oorzaak van onze ellende is, laten we hem om zeep helpen, dan zal alles beter gaan.

Soms laten burgers zich op grote schaal meeslepen in een dwaas en onverantwoord avontuur. De democratie staat dan echt helemaal op zijn kop. Iedereen wordt geacht de grote leider te volgen. Kritische vragen worden niet langer op prijs gesteld. Echter, het zit altijd tegen. De werkelijkheid is nu eenmaal complex en weerbarstig. Dat is vervelend. Nog vervelender is het dat zich dan een standaardpatroon ontvouwt. Er moeten vijandige tegenkrachten in het spel zijn: de oppositie, een bepaalde categorie burgers, een externe vijand. Polarisatie, verdachtmakingen, mensenjacht en in het ergste geval dictatuur. Waarna de afgrond gaapt.

Wat kunnen we eraan doen?

Voor mezelf heb ik wat lessen bedacht.

Les 1 is naar mijn mening dat wij als burgers de democratie recht moeten zetten. Dat wil zeggen dat we moeten accepteren dat wij burgers de baas zijn en de bestuurders in onze dienst staan. Omkering is rampzalig. Als een bestuurder de fout ingaat moet hij zich schamen en als hij zich niet schaamt moeten we hem of haar duidelijk laten weten dat dit gedrag niet past.

Les 2 is dat angst en rancune de aartsvijanden van goed bestuur zijn. Goed bestuur begint met de burger die zich thuisvoelt in deze wereld of zich inspant zich hier thuis te voelen, die uitgaat van de bestaande situatie, die daar iets van probeert te maken en dat ook van bestuurders verwacht.

Les 3 is een persoonlijke les. Het is de boodschap van Sartre: als het leven zinvol is dan alleen wanneer we authentiek durven zijn en ons achter niets en niemand verschuilen. Ook niet achter de geschiedenis. Excuses bestaan niet. "Met excuses bestaan we niet", zei Sartre.

Les 4 gaat over het inzicht dat een bestuurder bewezen moet hebben te kunnen besturen, en begiftigd is met het vermogen tot consideratie en anticipatie. Als mondige burgers bestuderen we tegenwoordig partijprogramma's en soms maken we gebruik van handige kieswijzers om uit te vinden welke partij het best onze ideeën vertegenwoordigt. Prima. Maar laten we oppassen, veel partijen beschikken over deskundigen die een mooi programma kunnen opstellen, maar niet over bestuurders die in staat zijn dat programma uit te voeren. We moeten leren mensen, politici beter in te schatten. En daarmee belanden we bij de laatste les.

Les 5 gaat over alarmlichten. Negeer nooit een alarmlicht. Naar mijn mening vormen de Analecten van Confucius (de Chinese tijdgenoot van Socrates) nog altijd het mooiste lesmateriaal. Iedere scholier zou op de hoogte moeten worden gebracht hoe Confucius naar mensen keek die de ambitie hadden bestuurder te worden. Wie zich kandidaat stelt als politicus moet een groot aantal testen kunnen doorstaan. Ik besluit met enkele voorbeelden:

'Wees zo bescheiden dat je in staat bent tot luisteren'

'Onwetenheid is de nacht van de geest, een nacht zonder maan en sterren'

'Je wilt in de toekomst iets bereiken? Bestudeer dan eerst het verleden'

'Wees altijd geneigd de goede eigenschappen van medemensen, inclusief die van tegenstanders, naar voren te halen. Wijs niet op defecten. Bestudeer alleen hun wel of niet beargumenteerde oordelen. Van mensen die het tegenovergestelde doen, weet je dat zij ongeschikt zijn een land te besturen. Ze binden niet samen'

We moeten niet alle burgers en bestuurders over een kritische kam scheren. Er zijn burgers met veel onderscheidingsvermogen en er zijn bestuurders die de kunst van phronesis, konsiderashon goed verstaan. Democratie en goed bestuur zijn van hen afhankelijk.

Business Agenda

Curaçao

29-30 november: Handelsmissie 'Doing business in the new Kingdom of the Netherlands'.
Tijdens deze twee dagen is er tevens een congres waarin wordt ingegaan op zakelijke mogelijkheden in het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden.
Locatie: Hotel des Indes, Den Haag
Contact: peter@interexpo.biz
Meer informatie: http://www.interexpo.biz

3 december: TEDx Curaçao
'Ideas worth spreading'. Sprekers: Kilian Wawoe, Anthony de Lima, Esther Jacobs, Joost Nauta, Jerry Butler, Jopi Hart, Michiel Lensink, Captain Goodlife Juni Obersi, Herman van Bergen, Tania Kross, Janera Soerel, Michael Greijmans, Thomas de Windt, Andres Casimiri, Gilbert Martina.
Locatie: Hotel Kura Hulanda, Otrobanda
Tijd: 18.30 - 23.55 uur

Business Happy Hour
TGI Monday!
Locatie: El Ron Cocktailbar, Roodeweg 86, Otrobanda (tegenover tankstation Colon).
Datum en tijd: Elke eerste maandag van de maand van 17.00 - 20.00 uur.
Dresscode: casual.
Tel: 661-8122

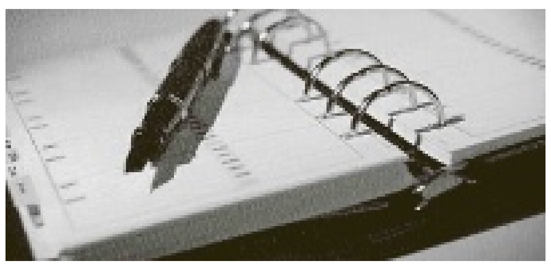

Aruba

3-4 december: Aruba Recruitment Event
Voor studenten en professionals die werk zoeken op Aruba. Vergaar informatie over Aruba, de werkgelegenheid, etc. En ontmoet potentiële werkgevers.
Locatie: Beurs-WTC Rotterdam
Meer informatie: www.arubarecruitmentevent.com

5 december: Lunch meeting 'About recognition of prior learning and achievement'
Voor bedrijven in de culinaire sector, koude techniek en sterkstroominstallaties die professionaliteit en carrièregroei willen stimuleren onder werknemers.
Het ministerie van Onderwijs, in samenwerking met Colegio EPI, Openbare Avondleergangen (OAA), de Kamer van Koophandel en het ministerie van Arbeidszaken, werkt aan een procedure om prior learning te erkennen en op maat gemaakte opleidingen te creëren die tot een formeel, erkend diploma leiden.
Erkennen van Verworven Competenties (EVC) is een internationaal geaccepteerd proces om volwasseneneducatie en lifelong learning te promoten. In 2012 begint een eerste pilot project.
De eerste pilot is gericht op culinary arts, eerste monteur sterkstroominstallaties en koude techniek. Tijdens de gratis lunch, bedoeld voor zowel werkgevers als desbetreffende werknemers, zijn vertegenwoordigers aanwezig van de Directie Onderwijs, Colegio EPI en Openbare Avondleergangen.

Tijd: 12.00 - 14.00 uur
Locatie: Auditorium van de Kamer van Koophandel van Aruba
Meer informatie: Marian Abath-Nieskens (Directie Onderwijs), marian.nieskens@ea.aw

Internationaal

16-26 januari 2012: Hotel School General Managers Program
Het General Managers Program (GMP) is een 10-daags evenement voor general managers van hotels en hun directe plaatsvervangers. De afgelopen 25 jaar ontving GMP meer dan 1200 deelnemers, afkomstig uit 78 landen.
Deelnemers krijgen een waardevolle connectie met een internationaal netwerk van 'elite' hoteliers vanuit het programma en een lidmaatschap van het uitgebreide netwerk van Cornell's afgestudeerden en meer dan 10.000 Hotel School-afgestudeerden. Het programma is het begin van een levenslange band met Cornell en zijn 'base of knowledge' en relaties.
Locatie: Statler Hotel, United States - Ithaca, NY
Contact: Het kantoor van Executive Education, tel. (USA) 607 255-4919, email: exec_ed_hotel@cornell.edu

22-24 januari: Caribbean Marketplace 2012
Caribbean Marketplace is het toonaangevende marketingevenement van de Caribische hospitality-industrie. Twee dagen van - vantevoren vastgelegde – zakelijke ontmoetingen en besprekingen waar kopers en verkopers gematched worden. Vertegenwoordigers van vele branches afkomstig uit talloze landen zijn aanwezig.
Locatie: Atlantis Paradise Island, Bahamas
Meer informatie: http://www.caribbeanhotelandtourism.com/Marketplace.php

24-26 april 2012: Caribbean Hotel and Tourism Investment Conference (CHTIC)
De 16e aflevering van de conferentie. CHTIC is het enige evenement in zijn soort in de regio, niet bedoeld voor profit organizations, en alle fondsen worden geherïnvesteerd in de regio en komen ten goede aan de Caribische toeristenindustrie. Er zijn mogelijkheden om te netwerken en een-op-een ontmoetingen met sleutelfiguren uit de hospitality-wereld te hebben.
Rond de 400 afgevaardigden, afkomstig uit 23 Caribische landen, de VS en Groot-Brittannië, nemen deel aan de jaarlijkse CHTIC.
Meer informatie: www.caribbeanhotelandtourism.com

De Business Agenda verschijnt wekelijks in de Ñapa. Informatie over zakelijke evenementen, zoals symposia, lezingen, trainingen en conferenties, zowel op Aruba, Bonaire als op Curaçao, is welkom op napa@amigoe.com.

Communicatie

Aanbevolen literatuur voor communicatieprofessionals

Tekst: Bob arms

ZOX! van Marjolein Risseeuw: hoe de nieuwe leiders talenten in organisaties verbinden. Over generatiedynamiek en hoe daarmee om te gaan.(ISBN: 9789055948475).

Vier generaties werken op dit moment binnen de muren van één organisatie: Babyboomers, Generatie X, Generatie Y en Generatie Einstein.Wat betekent dat voor het geven van leiding? Hoe is het om als in een periode van verzuiling en verenigingsleven opgegroeide Babyboomer om te moeten gaan met de netwerkende en tegelijkertijd ik-gecentreerde Einsteiner, die zich eigenlijk liever helemaal niet voor langere tijd bindt aan een organisatie, maar graast en hopt van plek naar plek?

Inmiddels zijn de managers van nu vooral afkomstig uit generatie X (geboren tussen 1960 en 1975). Volwassen geworden in de economisch moeilijke jaren tachtig met de economische crisis en de opkomst van informatietechnologie als bepalende factoren. Baanzekerheid en een lange carrière is voor deze groep een belangrijke houvast. Heel anders is dat bij de volgende generatie Y, die hun relatie met een organisatie laten bepalen door wat ze daar voor terugkrijgen en maar al te graag van baan wisselen als het dat direct voordeel oplevert. Generatie Y ervaart een enorme keuzevrijheid door de economische groei uit de jaren negentig en hecht veel waarde aan zelfsturing en flexibiliteit van werken. En dat geldt in het kwadraat voor de jongste generatie die niet anders gewoon is dan om continu online te zijn, te multitasken en het opereren in netwerken als natuurlijk ervaart. Het boek van Risseeuw gaat over leiderschapsstijlen, maar kan natuurlijk ook worden doorvertaald naar de communicatie tussen generaties: welk type communicatie moet de manager uit generatie X inzetten om zijn team bestaande uit een mix van Y en Einstein te mobiliseren? Aansluiten op hun belevingswereld en koppelen aan de voor hen belangrijke waarden.

'Waarom begrijp je me niet?'
(ISBN 9789089650283).

Goed communiceren zorgt voor effectief samenwerken. Helaas gaan in de communicatie tussen twee personen vaak talloze dingen mis. Waarom reageert de gesprekspartner anders dan verwacht? Hoe kan het dat de manager zijn medewerker niet goed begrijpt?

In het boek 'Waarom begrijp je me niet' geven GITP-adviseurs antwoord op deze en allerlei andere vragen. Het boek geeft inzicht in de eigen wijze van communiceren en de wijze van communiceren van de gesprekspartners. Door de communicatiestijl van de gesprekspartner en die van jezelf te kennen, kan in een gesprek voordeel behaald worden. Het laat kwaliteiten en valkuilen zien. Hiermee kan de flexibiliteit in gesprekken worden vergroot. Kennis van de communicatiestijl zorgt er zodoende voor dat er veel effectiever wordt samengewerkt.

Vier communicatiestijlen
Op basis van de wijze waarop u anderen beïnvloedt en de openheid van gevoelens zijn er vier communicatiestijlen te onderscheiden. In het boek wordt uitgebreid ingegaan op elk van deze vier stijlen. Daarna wordt gekeken naar hoe u, rekening houdend met uw eigen stijl, deze zo goed mogelijk afstemt op de stijl van de gesprekspartner. Juist onder de huidige economische omstandigheden zie je dat mensen vaak extreem gedrag vertonen, zoals drammen of persoonlijk aanvallen. Ook daarvoor biedt het boek praktische handvatten. GITP heeft als voorproefje op het boek een gratis whitepaper gepubliceerd dat u via de website http://www.gitp.nl/ kunt downloaden.

Bob Harms is communicatie-adviseur

Boeken

We presteerden nog lang en gelukkig

Hans en Grietje die op een slimme manier samenwerken om de boze heks te ontvluchten, koning Midas die door zijn hebberigheid in een lastig parket belandt, Jaap die tot in de hemel klimt om zijn droom te bereiken: wie is er niet opgegroeid met sprookjes?

In dit boek laten Tjip de Jong en Simon van der Veer zien dat deze verhalen niet alleen betoverend mooi zijn, maar dat we er ook een hoop van kunnen leren. Ze verbinden een aantal wereldberoemde sprookjes aan organisatieverbeteriniatieven en bieden zo een nieuw perspectief om bijvoorbeeld een verbetering van leiderschapsgedrag te realiseren, een effectievere samenwerking te organiseren of naar een klantgerichte cultuur toe te werken. Daarmee is 'We presteerden nog lang en gelukkig' een uniek boek vol sprookjesachtige handvatten om organisaties beter te laten presteren.

We presteerden nog lang en gelukkig biedt:

- een fris perspectief op organisatieverbetering en -vernieuwing.
- praktische handvatten waarmee je direct aan de slag kunt.
- uitdagende intermezzo's van management-experts en leiders als Toon Gerbrands, Arend Ardon, Jaap Peters en Joseph Kessels.

Titel: We presteerden nog lang en gelukkig, Een sprookjesboek voor organisatieverbetering
Auteurs: Tjip de Jong, Simon van der Veer
Uitgever: Van Duuren Management
EAN: 9789089651044

Economie

Elektronisch afval in regio

Argentinië werkt aan een wet die producenten van elektronica verplicht om afgedankte apparaten terug te nemen. Zowel in Argentinië als in andere Latijns-Amerikaanse landen groeit de elektronische afvalberg snel.

Mobiele telefoons worden in Argentinië gemiddeld na twee jaar gebruik vervangen. Oude telefoons blijven meestal thuis liggen of worden bij het vuilnis gegooid. Het land telt 40 miljoen inwoners en 34,3 miljoen mobiele abonnementen. Dat aantal stijgt naar 56 miljoen, als de mobiele nummers die niet meer in gebruik zijn - maar ook niet opgezegd zijn - worden meegeteld, zegt de Argentijnse tak van milieuorganisatie Greenpeace.

In de afgelopen vijf jaar groeide de mobiele telefonie in Argentinië sterk. Daardoor groeit ook de bezorgdheid over de giftige stoffen die in het milieu kunnen terechtkomen als telefoons worden weggegooid bij het huishoudafval.

Zo'n 40 procent van de bevolking is zich ervan bewust dat mobiele telefoons schadelijke stoffen bevatten, zegt Yanina Rullo van Greenpeace. Deze mensen bewaren hun oude telefoons thuis. Dertig procent van de bevolking gooit oude gsm's echter gewoon bij het reguliere afval, waardoor ze belanden op stortplaatsen.

Recycling
Het Argentijnse Congres bestudeert momenteel een wet, gemodelleerd naar Europees voorbeeld, over verwerking van elektronisch afval. Het is de bedoeling bedrijven die elektronica op te markt brengen, te verplichten oude apparaten te recyclen of te verwerken.

Volgens Greenpeace zijn er alleen in 2010 zo'n 12 miljoen mobiele telefoons, 2,6 miljoen computers, een miljoen tv's en 1,2 miljoen printers verkocht. Argentinië genereert jaarlijks drie kilo elektronisch afval per hoofd van de bevolking, ofwel 120.000 ton afval met giftige stoffen. Minder dan 2 procent daarvan wordt gerecycled.

In Latijns-Amerika hoopt zich jaarlijks naar schatting 800.000 ton elektronisch afval op, blijkt uit het Los residuos electrónicos, een rapport van de VN-erfgoedorganisatie Unesco over elektronisch afval. De schatting is gemaakt op grond van rapporten uit Argentinië, Brazilië, Chili, Colombia, Mexico en Venezuela, waar meer dan 80 procent van alle elektronisch afval in de regio wordt geproduceerd.

Digitale kloof
Ondanks de omvang van het probleem, heeft nog niet een land in de regio geïntegreerde wetgeving op dit gebied. In plaats daarvan zijn er alleen geïsoleerde initiatieven op het gebied van hergebruik of verwerking van afgedankte producten.

De economische groei van de afgelopen jaren in Latijns-Amerika ging samen met pogingen om de digitale kloof te verkleinen in landen zoals Argentinië, Colombia en Uruguay. Wijdverbreid gebruik van laptops wordt gestimuleerd en er bestaat dringend behoefte aan wetgeving. De voorgestelde Argentijnse wet maakt de individuele producent verantwoordelijk voor de verwerking van oude apparaten. Het wetsvoorstel wil tevens producenten stimuleren apparaten te maken die eenvoudig te recyclen zijn, geen giftige stoffen bevatten en een lange levensduur hebben. Verder zou elke gemeente met meer dan tienduizend inwoners een depot voor elektronisch afval moeten krijgen.

Arbeidsrecht

Schorsing van de werknemer

Onder schorsing wordt verstaan het aan de werknemer opgelegde verbod om de bedongen werkzaamheden te verrichten op een grond die in de persoon van de werknemer is gelegen. Simpeler gezegd: de werknemer wordt niet langer tot het werk toegelaten. Een schorsing kan wenselijk zijn, bijvoorbeeld om bepaalde gedragingen van de werknemer nader te onderzoeken.

Tekst: William ten Veen

Een werkgever mag niet te snel naar het middel van de schorsing grijpen. In de rechtspraak worden aan een schorsing hoge eisen gesteld. Of een werkgever tot schorsing mocht overgaan, zal een rechter toetsen aan de verplichting van de werkgever zich als 'goed werkgever' te gedragen. Dit lijkt nogal vaag. De werkgever dient - gelet op de aard van de overtreding en de omstandigheden waaronder deze overtreding heeft plaatsgevonden - een belangenafweging te maken. Dit zal een rechter ook doen in het geval een werknemer (in een kortgedingprocedure) in rechte probeert af te dwingen weer tot het werk te worden toegelaten. De rechter zal de belangen van de werknemer bij werkhervatting moeten afwegen tegen de belangen van de werkgever bij de schorsing. In dat kader is van belang dat de schorsing voor de werknemer zeer belastend kan zijn. In advocatentaal: de schorsing heeft een diffamerend karakter. De werkgever dient alvorens tot schorsing over te gaan het beginsel van hoor en wederhoor toe te passen. De werknemer moet in de gelegenheid worden gesteld zich te verweren tegen de (voorgenomen) schorsing. In dat kader is het raadzaam om de schorsing schriftelijk aan de werknemer kenbaar te maken of de mondelinge mededeling schriftelijk te bevestigen. Op die manier is het de werknemer duidelijk wat de redenen zijn voor de schorsing. Vervolgens kan de werknemer zich verweren en eventuele onjuistheden over hetgeen is voorgevallen uit de wereld helpen.

Over het algemeen is de rechter er niet van gecharmeerd als een werknemer niet in de gelegenheid is gesteld (schriftelijk) te reageren op de (voorgenomen) schorsing. Van belang is om de duur van de schorsing kenbaar te maken. Een schorsing voor onbepaalde duur zal de rechter in het algemeen niet aanvaardbaar achten.

Heeft de werknemer recht op doorbetaling van het salaris tijdens de schorsing? Verdedigbaar is dat als een werkgever het besluit neemt een werknemer te schorsen het salaris moet worden doorbetaald, tenzij partijen schriftelijk - denk aan: arbeidsovereenkomst, bedrijfsreglement of een cao - anders zijn overeengekomen. De werkgever kiest er immers zelf voor geen gebruik te maken van de werknemer. De Hoge Raad heeft in een arrest bevestigd dat gedurende de schorsing het salaris in beginsel moet worden doorbetaald. Een schorsing ligt in beginsel in de risicosfeer van de werkgever en is een oorzaak die in redelijkheid voor rekening van de werkgever behoort te komen. Dit is volgens de Hoge Raad ook het geval als de werkgever gegronde redenen had om de werknemer te schorsen en de schorsing aan de werknemer zelf is te wijten. De werkgever kan zich niet eenzijdig aan de verplichting tot loondoorbetaling onttrekken, tenzij zoals hierboven al aangegeven schriftelijk tussen partijen is overeengekomen.

Als de schorsing niet de primaire oorzaak van de werkverhindering vormt, is het onredelijk om te verlangen dat de werkgever het salaris gedurende schorsing doorbetaald. Concreet: de werknemer wordt verdacht van het plegen van een strafbaar feit als gevolg waarvan deze in voorlopige hechtenis is genomen. De werkgever komt daarvan op de hoogte aangezien de werknemer niet op het werk verschijnt. In een dergelijk geval heeft de werknemer geen aanspraak op loon. Zelfs niet als de werkgever besluit tot schorsing over te gaan naar aanleiding van de strafrechtelijke verdenking. De werkverhindering - de voorlopige hechtenis - ligt in de risicosfeer van de werknemer en blijft daar liggen, ook op het moment dat de werknemer wordt geschorst. De verplichting tot doorbetaling van het salaris herleeft pas als de werknemer niet langer in voorlopige hechtenis verkeert, maar de werkgever hem desondanks niet tot het werk toelaat.

William ten Veen is advocaat en partner bij BBV Legal. tenveen@bbvlegal.com

Mens & Werk

Horen wat je wilt horen

Enkele jaren geleden is er een onderzoek gedaan naar de wijze waarop mensen luisteren. Psychologen van de universiteiten van Illinois en Florida verzamelden gegevens uit 91 onderzoeken onder 8000 deelnemers en daaruit kwam naar voren dat we de neiging hebben om alleen te horen wat we willen horen en de rest blokkeren. Dat filter is ook een van de oorzaken waarom de ene medewerker beter presteert dan de andere. Volgens de onderzoekers komt dat omdat mensen vaak de neiging hebben om informatie die tegenstrijdig is aan wat ze zelf denken of geloven te negeren.

Tekst: Judice Ledeboer

Iedereen heeft wel eens zo'n situatie meegemaakt. De manager heeft maar de helft van het verhaal opgevangen en neemt geen serieuze stappen om een probleem op te lossen (omdat hij het persoonlijk niet noodzakelijk vindt) of tijdens een vergadering is de ene helft van de deelnemers tot een totaal andere mening gekomen dan de andere helft. Dit selectief luisteren komt doordat mensen over het algemeen hun voorkeur die informatie selecteren die hun eigen gezichtspunt bevestigt. Bij het eerdergenoemde onderzoek werd het ook duidelijk dat mensen met een gesloten persoonlijkheid dat wat ze horen nog meer filteren om hun eigen gezichtspunten bevestigd te zien. Ook bij politieke, religieuze of ethische kwesties staan mensen minder open voor andere invalshoeken. Kijk maar eens naar extremisten die alleen maar geloven in hun eigen idee en visie. Dit kan zelfs naar serieuze problemen leiden tot oorlogen aan toe.

Dit filter dat wij hebben, verklaart ook waarom het zo moeilijk is om anderen te overtuigen van een ander standpunt. Niet alleen de wijze van communiceren is daarbij belangrijk, maar ook het vertrouwen in de eigen overtuiging. Bij situaties op de werkvloer doet men vaak niet eens een poging om de ander te overtuigen omdat men denkt dat er toch niet naar hem geluisterd wordt. En er is niet voldoende vertrouwen in eigen kennis en kunde. Gebrek aan bepaalde communicatieve vaardigheden speelt ook een rol. Het probleem is echter dat men het liefste informatie krijgt die het meeste overeenkomt met de eigen overtuiging. Anders denken, anders kijken naar situaties, veranderingen aanbrengen, kost energie en het gehele denken wordt overhoop gegooid als blijkt dat de eigen overtuiging geen goede gedachte geweest is. Het is echter een vorm van wijsheid om kritisch te kijken naar eigen denken en om niet gelijk verzet te tonen als collega's, de manager of andere leidinggevenden binnen het bedrijf met andere gezichtspunten komen.

Vooral bij leidinggevenden komt het voor dat zij de overtuiging hebben dat hun manier van leiding geven een goede manier, zelfs de beste manier is. Trainingen op het gebied van leiding geven behalen dikwijls niet de resultaten die de opdrachtgevers graag zien omdat veel deelnemers 'selectief' luisteren en alleen dat wat bij hun eigen overtuiging past opnemen. Dit betekent dat trainingen dus geen enkele zin hebben, als er niet eerst gekeken wordt naar de kerncompetenties behorend bij de functie. Bij de functie van leidinggevende komt 'luisteren' als competentie voor op het lijstje van competenties. En die competentie is bij veel leidinggevenden 'zwak'.

Anderzijds hebben leidinggevenden weer problemen met werknemers die zij moeten aansturen omdat ook veel werknemers niet open staan voor andere ideeën, nieuwe manieren van werken en veranderingen. Ze klampen zich vast aan hun eigen overtuigingen ('we hebben het altijd zo gedaan' en 'dat gaat toch niet werken') zodat aanwijzingen en adviezen door managers dikwijls niet 'gehoord' worden.

De vraag is nu hoe men anderen toch kan laten luisteren waarbij men door het filter kan komen waarbij de eigen overtuiging niet in de weg zit. Hoe krijg je werknemers zo ver dat ze echt horen wat je aangeeft om beter en misschien wel sneller te werken? Hoe krijgt een directie het voor elkaar om een nieuwe bedrijfscultuur te implementeren omdat er in de loop der jaren allerlei vormen van gedrag zijn ingeslopen die men graag anders ziet? Hoe krijg je het voor elkaar dan men je 'hoort'?

Het heeft weinig zin om iemand die je wilt overtuigen van een andere manier van werken of van een idee te overstelpen met allerlei feiten en kennis die tegen de overtuiging van die ander ingaan. De kans op succes is groter als er wordt gezocht naar een ingang waarbij er aansluiting is bij de overtuigingen van de ander en een beetje 'meewaaien' met de ander en dan later, als de aandacht van de ander er is, stapje voor stapje de brug te bouwen naar een andere overtuiging, naar dat wat men veranderd wil zien.

Natuurlijk is het moeilijk om je eigen overtuigingen over boord te gooien, omdat je uit je zogenoemde 'comfortzone' stapt. Je voelt je prettig bij een bepaalde manier van werken en je bent ervan overtuigd dat die manier goed voor jou is. Een andere manier van werken vraagt energie en kan zelfs moeite kosten en dat is waar veel mensen tegenop zien. Er is nog steeds te weinig aandacht voor goede communicatieve vaardigheden en daar hoort ook 'luisteren' bij. Echt luisteren naar wat de ander zegt en niet meer luisteren naar dat inwendige stemmetje dat zo graag wil horen wat je wilt horen.

Over management

Organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Management- en Excellence-modellen

Na de focus op kwaliteit in Amerika in de jaren 80 volgde daar rond 2000 de nieuwe fase van 'Excellence' op. Het Balrige National Quality Program van 1987 werd in 2010 verder verbeterd in het Baldrige Performance Excellence Program, waarbij performance excellence een belangrijk element werd van de concurrentiepositie van een bedrijf. Bedrijven moeten nu ook als efficiënte en effectieve organisatie een voorbeeldmodel zijn voor andere organisaties en met name ervaringen met het kwaliteitsprogramma en de verkregen kennis ervan met anderen delen.

Tekst: Jan de Ruijter

Ook moeten bedrijven waarde geven aan alle stakeholders en daarmee begint de Foundation met een handreiking naar het al gevestigde maatschappelijk verantwoord ondernemen in Europa.
Verder komt er een grotere nadruk te liggen op het 'lifelong' leren door zowel individuen als door de organisatie als geheel.
Performance Excellence opende de deur voor Performance Management dat allang in alle takken van de sport gepraktizeerd wordt, maar nog nauwelijks in de zakenwereld.

Helaas zijn de managementmodellen van de kwaliteits- en excellence-bewegingen sterk verschillend van de tot dan toe gebruikelijke en dat heeft bij velen voor heel wat misverstanden en onbegrip gezorgd. Die verwarring heerst tot op de dag van vandaag en in deze serie gaan we daar praktische en correct gebleken oplossingen voor bieden.
Met deze 28e aflevering is een eind gekomen aan deel 1 van deze managementserie, de geschiedenis van management. In deze 28 artikelen is een beschrijving gegeven over het ontstaan van management en van de concepten die van blijvende waarde zijn gebleken en waarvan een ieder die zich bezighoudt met management, kennis moet hebben.
Deel 2 zal verder gaan over management en leidinggeven zoals die thans in deze moderne tijd succesvol in praktijk worden gebracht door goede managers en leiders. De beschreven concepten van Fayol, Maslow, Herzberg, McGregor, Vroom, Likert, McLelland, Drucker, Deming en Crosby zijn nog steeds een integraal onderdeel van management zoals dit thans met succes beoefend wordt en zijn onderdeel van de moderne managementtheorie.
Aangezien bijna elk mens zich bezighoudt met het managen van iets, is kennis van management belangrijk. Studenten managen hun studies, leraren managen hun klas, ouders managen hun gezin, moeders managen hun huishouding, zelfstandige ondernemers managen hun onderneming, bedrijfsleiders managen een bedrijf, bestuurders managen hun gemeenschappen en verenigingen. Zowel in sociale als zakelijke aangelegenheden betekent managen simpelweg het behalen van resultaten. En zo eenvoudig als 'getting results' moet de definitie ook blijven. Veel schrijvers maken het nodeloos ingewikkeld door er de allocatie van middelen en andere ballast bij te halen. Samen met mensen doelen behalen, behoort de meest uitgebreide omschrijving te zijn. Belangrijk in deze moderne tijd is het woord 'samen' met mensen, in plaats van 'door middel van' andere mensen. In het Engels spreekt men nu van 'getting results with other people' in plaats van 'through other people', de verouderde definitie uit het ivory tower-tijdperk. Voor bedrijven zijn de doelen een combinatie van financiële doelen voor de aandeelhouders en doelen voor de andere stakeholders. Voor sociale instellingen kunnen de doelen anders uitgedrukt worden zoals bijvoorbeeld in het aantal met succes geopereerde patiënten of het aantal goed geslaagde studenten. Zoals een organisatie bekeken kan worden als een systeem, berust het managen daarvan op een systeem dat mensen in staat stelt nuttige resultaten te behalen en de mens heeft daartoe een aantal vaste gebruiken en activiteiten voor ontwikkelt. Zo oud als de mensheid zelf is management een vorm van regelgeving. De regels van de allereerste stammen uit de oertijd, de constructie van de oude piramides, het bestuur van allerlei koninkrijken, duiden alle op management in de breedste zin van het woord.
Management was in de oude tijd een bezigheid van koningen, keizers en legerleiders. De leidingevende activiteiten van leiders tot aan het begin van de 18e eeuw bestonden uit niets meer dan wat we nu simpelweg command & control noemen, het autoritaire legersysteem. Iemand, de autoriteit, beveelt en anderen voeren dat bevel uit. De enige verantwoordelijkheid van mensen was de orders op te volgen. En dit allereerste managementmodel is kennelijk zo in onze genen geworteld dat we het helaas nog steeds overal om ons heen zien alsof we het nooit anders en beter willen doen.
Pas later evolueerde dit en gingen strategie en planning een belangrijke rol spelen bij managen en leiden. De economen Adam Smith en John Stewart Mill schrijven over werkprocessen, productiviteit, organiseren, productie, prijsvaststelling, standaardisatie en cost-accounting. Het oude command & control veranderde langzamerhand in wat we nu planning & control noemen.
Planning werd een belangrijk onderdeel van elke bedrijvigheid. Na het Taylorism van rond 1915 introduceerde de Fransman Henri Fayol, de grondlegger van alle managementmodellen, het administratieve managementmodel met als belangrijkste managementtaken planning, het plannen en voorspellen, voorzien en vooruitzien.
Organizing, het organiseren van de onderneming, zorgdragen voor personeel, materialen, machines, kapitaal en alles wat bijdraagt aan het goed functioneren van de organisatie.
Commanding, op basis van de plannen, concreet aangeven welke handelingen uitgevoerd moeten worden.
Coordinating , alle acties met elkaar in overeenstemming brengen zodat het geheel goed functioneert.
Controlling, verifiëren of alles volgens plan verloopt en in overeenstemming met de opdrachten uitgevoerd wordt.

Fayol stelde dat alle bedrijven van welke aard dan ook, bestuurd konden worden via deze managementactiviteiten. En dat zijn 14 principes waaronder de principes van werk- en taakverdeling, werkspecialisatie, de formele chain of command, centralisatie, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, discipline, een rechtvaardige beloning, harmonie en teamspirit en eenheid van richting. Het zijn managementprincipes die overal kunnen worden toegepast.

Andere schrijvers van die tijd beschrijven de rol van een manager als iemand die verantwoordelijkheden verdeelt (organizing), instructies geeft (commanding),
obstakels verwijdert en moeilijkheden en problemen oplost, policies en processen implementeert (coordinating) en resultaten behaalt (getting things done).

(Wordt vervolgd)

MKB

Effectief delegeren

In deze column, die tevens te lezen is op www.mkbadviescuracao.com, legt Suhailly Hooi, innovatie-adviseur bij InnovatieCentrum Curaçao, uit op welke manier u als leidinggevende uw taken effectiever kunt delegeren.

Tekst: Suhailly Hooi en Bertine Vermeer

Als u als manager het gevoel hebt dat u overbelast raakt, is het wellicht raadzaam om meer en beter taken te delegeren. Als u erin slaagt om taken goed te delegeren is de kans groot dat u een gemotiveerder en beter functionerend team werknemers onder u krijgt. De werknemers krijgen bovendien de kans om zich verder te ontwikkelen met de taken die u aan hen geeft en met meer verantwoordelijkheid worden ze vaak ook beter gestimuleerd om bepaalde doelstellingen te behalen.

Verantwoordelijkheid
Als u delegeert zet u iemand anders in voor het behalen van een bepaald doel, maar de manager blijft eindverantwoordelijk. Dus ook als u zelf de taak niet uitvoert. Als er dan iets fout gaat, komt men meestal bij de manager terecht om verhaal te halen. Het is belangrijk dat deze verantwoordelijkheid ook wordt genomen en er in zo'n geval door deze leidinggevende excuses worden aangeboden.

Hieronder volgt een aantal tips om effectief te delegeren:

Bepaal wat u wilt delegeren
De manager bepaalt welke taken er worden verdeeld. U kunt er daarbij vrijwel altijd vanuit gaan dat u alle taken die niet tot uw vaste werkzaamheden behoren kunt delegeren. Voor kleine bedrijven kunnen dit werkzaamheden zijn zoals accounting, IT, grafisch ontwerp, en bijvoorbeeld HR-functies, zoals loonberekeningen. Uiteraard is het wel belangrijk dat erop toe wordt gezien dat er vertrouwelijk en zorgvuldig met informatie wordt omgegaan en taken die nooit gedelegeerd mogen worden zijn bijvoorbeeld het ontslaan van personeel en het geven van promotie.

Selecteer de juiste mensen en motiveer hen
Om te weten te komen welke taken aan wie gedelegeerd kunnen worden is het goed om eerst de competenties van uw werknemers te analyseren en te bekijken welke kennis en vaardigheden zij hebben of nog nodig hebben om een bepaalde taak uit te voeren. Als het om werkzaamheden gaat die werknemers nog niet eerder hebben gedaan is het belangrijk om iemand te kiezen waarbij de taak het beste past qua interesse en verdere ontwikkelingsmogelijkheden. Is de werknemer een flexibele starter die eenvoudig ingewerkt of bijgeschoold kan worden, of hebt u te maken met iemand die al jaren hetzelfde werk doet en weinig flexibiliteit of interesse in andere werkzaamheden heeft getoond?

Aan iemand met veel interesse en de juiste competenties zult u weinig tijd voor begeleiding kwijt zijn, want zo iemand vindt meestal zelf wel uit hoe zaken in elkaar zitten en werken.

Ruimte - Kijk bij wie er nog ruimte in zijn of haar rooster zit of bij wie er nog ruimte te creëren is, zodat u een werknemer niet met teveel taken belast. En let er ook op dat werknemers zich kunnen blijven focussen op hun eigen kerntaken.

Verduidelijk de taak en het gewenste resultaat
Bepaal welke resultaten u nodig hebt voor het afronden van de taak en breng dit duidelijk over aan de persoon aan wie u delegeert. Het is hierbij in veel gevallen raadzaam om alleen het resultaat te delegeren en niet zozeer de procedure waarmee het naar uw idee bereikt moet worden. Mensen hebben nu eenmaal verschillende manieren waarop zij het liefst werken en het meest productief zijn. U kunt uiteraard wel een voorbeeld geven van een methode of procedure, maar dan de werknemer nog wel vrij laten.

Bespreek tussenresultaten
Door tussenresultaten af te spreken kunt u de voortgang controleren en de werknemer ondersteuning bieden tijdens het uitvoeren van een gedelegeerde taak. Voorbeelden van tussenresultaten zijn: een voorbespreking van een bijeenkomst of presentatie, een plan van aanpak en een concept. Mocht u naar aanleiding van het tussenresultaat geen vertrouwen hebben dat het eindresultaat zelfstandig bereikt gaat worden, geef dan extra instructies, neem (een deel van) de taak over of delegeer (een deel van) de taak aan een andere werknemer.

Zorg voor een tijdslimiet
Spreek deadlines af maar houdt het wel realistisch en sta een kleine veiligheidsmarge toe als dit mogelijk is.

Waardeer de geleverde resultaten
Goed werk belonen brengt met zich mee dat u loyaliteit bevordert en mensen aanmoedigt in hun werkzaamheden. Dit kunt u doen door een compliment te geven, door werknemers te promoveren, of bonussen te geven.

Het kan ook belangrijk zijn om het personeel te betrekken bij eventuele toekomstplannen van, of doorgroeimogelijkheden binnen het bedrijf.

Heeft u vragen over deze column of MKB Advies Curaçao, neem dan contact op met Suhailly Hooi: shooi@icc.an, tel. (+599 9) 737-136

MKB Advies Curaçao is een initiatief van het ministerie van Economische Ontwikkeling (MEO) en InnovatieCentrum Curaçao (ICC). Het is een online platform voor en door ondernemers. Op MKB Advies Curaçao wordt kennis van professionals gedeeld in ruil voor exposure en promotie van hun bedrijf.
www.mkbadviescuracao.com

InnovatieCentrum Curaçao

GiRObank

Het is geen sprookje.

Toegewijd aan jou! Voor meer informatie: 433 91 30 Fax: 461 78 61 E-mail adres: info@gironet.com Website: www.girobank.an

U kunt het rendement van uw bedrijf verhogen zonder risico's te lopen.

Het is een feit dat er zowel op de lokale- als internationale markt, weinig mogelijkheden zijn om het rendement van uw geld te verhogen zonder een toename van risico. Gebruikmakend van 15 jaar ervaring in het beheer van bedrijfsfondsen in zowel de publieke- als private sector, introduceert Girobank *"Cash Management Solutions"*. Dit pakket biedt alternatieven op de huidige marktbeperkingen.

Met het "Cash Management Solutions" pakket, biedt Girobank u:
- Persoonlijke service en advies
- Tot 1.25% rente op de rekening-courant van uw bedrijf
- Een aantrekkelijk rentepercentage op uw termijndeposito afhankelijk van de looptijd
- *"Flexibele termijndeposito"* met flexibele voorwaarden gebaseerd op uw behoeftes

Naast al het bovenstaande biedt Girobank u gratis internet bankieren, elektronische bankafschriften en een gespecialiseerde *"Account Manager"* die met u meedenkt om het rendement van uw geld te optimaliseren.

Heeft u interesse? Heeft u vragen? Bel Mevr. Angèle Eustatius op **433 91 15** of stuur een mail bericht naar **aeustatius@gironet.com.** Zij zal u gaarne van dienst zijn.

Toegewijd aan jou

Techniek

Nano-bromfiets

Een groep laatstejaarsstudenten van de PRIST-universiteit in het Indiase Tamil Nadu demonstreerde deze week een bromfiets die 97 kilometer ver kan rijden met één liter benzine.

Aan het Indiase nieuwsagentschap PTI vertelden de ontwikkelaars, dat de bromfiets niet meer dan 8000 roepie (114 euro) moet kosten als hij in serie gebouwd wordt.

De toekomstige ingenieurs hebben de eenzitter van 25 kilogram ontworpen samen met hun leraren en experts van Hi-Tech Project Industries, een bedrijf uit Tamil Nadu. Het frame van de bromfiets is gemaakt uit staal, maar de wielen zijn van aluminium en de tank van plastic. De bromfiets heeft een aandrijfriem in plaats van een klassieke ketting, maar dat moet vooral het lawaai verminderen. Volgens de studenten haalt de eenzitter een topsnelheid van 45 kilometer per uur.

De huidige motorfietsen met een bescheiden cilinderinhoud verbruiken al gauw 4 liter per 100 kilometer. Ze kosten ook beduidend meer. De Indiase Mahindra Kine, met een motor van 71 cc, kost 30.000 roepie (427 euro).

‘Lasers in de jungle’

Zolang de mensheid bestaat verplaatst de mens zich en vonden er complete volksverhuizingen plaats. De mens verplaatste zich vroeger om voedsel te zoeken voor zichzelf, voor zijn vee en om zich te verrijken, want men wilde land bezitten, dus veroverde men land.

Tekst en foto’s: Judice Ledeboer

Tegenwoordig verplaatsen mensen zich nog steeds van land naar land, om elders te gaan wonen en werken, maar ook om te reizen voor hun plezier. De vraag waarom mensen dat doen is niet eenvoudig te beantwoorden, want iedereen heeft zijn eigen motief. En iedereen reist op zijn eigen manier. Waarom gaat men op reis? Waarom zou je naar Kenia gaan om een olifant te zien, die je ook in de dierentuin kan zien of op de televisie?

Toch reizen miljoenen mensen per jaar de wereld rond. Ouderen en jongeren, soms reizen ze alleen, soms in groepen en iedere reiziger heeft zijn eigen missie: rust, avontuur, spanning, kennis opdoen, familie of vrienden opzoeken of werkzaamheden uitvoeren. Men kan luxe op reis gaan of simpel, naar een hotel of met een tent, naar de bergen of naar het strand en tegenwoordig zijn vooral jungle-reizen heel populair. Men wil terug naar de natuur, in de voetsporen van ontdekkingsreizigers als David Livingstone en Alexandra David Neel. Sommigen willen de jungle in om de natuur, anderen om de dieren in het wild te zien en weer anderen willen het leven in de jungle ervaren, waar het moderne leven nog niet is doorgedrongen, waar men moet koken op wat zelf gesprokkelde houtjes, slapen in een hangmat tussen twee bomen en waar het ongemak van muggen, spinnen en slangen op de koop toe wordt genomen, want de rugzak is gevuld met deet (speciaal voor de tropen), anti-diarreepillen en andere medicijnen die men eventueel nodig heeft na onfortuin in het oerwoud.

Dichtbij huis biedt Suriname de mogelijkheid om een bezoek aan de ‘jungle’ te brengen. Het land spreekt bij veel mensen tot de verbeelding, want het bestaat voor het grootste deel uit ‘oerwoud’ en veel mensen willen Suriname bezoeken juist om die binnenlanden. Die binnenlanden zijn nog ongerept en heel authentiek. Toerisme naar de binnenlanden neemt toe en er zijn gelukkig geen grote vakantiedorpen met torenhoge flats. Er zijn lodges, van eenvoudig tot luxe, waar de (avontuurlijke) toerist naartoe kan gaan en waar men kennis maakt met het leven in het oerwoud. Men kan er naartoe vliegen in één of twee uur, maar men kan ook over land het binnenland intrekken. De wegen zijn redelijk goed. Hoe dichter bij Paramaribo, hoe meer de wegen geplaveid zijn, dus hoe verder het binnenland in, hoe meer de wegen ongeplaveid zijn en zelfs ophouden bij rivieren, waar de reis moet worden voortgezet in een gemotoriseerde korjaal.

Ook wij wilden de binnenlanden van Suriname bezoeken. Uit nieuwsgierigheid, om mee te kunnen praten, om het avontuur te beleven van zwemmen tussen de piranha’s en om het leven te zien van de Marrons, die er nog in grote getale leven. De Marrons van Suriname zijn afstammelingen van Afrikanen die door slavenhalers onder dwang naar Suriname zijn gebracht. Daar bevrijdden zij zichzelf uit de slavernij en vestigden ze zich in het oerwoud. De Surinaamse Marroncultuur wordt wel eens het best bewaarde stukje Afrika buiten Afrika genoemd.

Het bezoek aan de binnenlanden van Suriname was letterlijk en figuurlijk een tocht terug in de tijd. Wij kozen voor de romantiek van uren hobbelen in een vrachtwagen over gedeeltelijk ongeplaveide wegen en drie uur lang varen in een korjaal waar twaalf mensen in pasten. Dit was avontuur. Dit was afzien. Blauwe billen en stof happen.

De korjaal was van de ‘lodge’ waar wij logeerden en van waaruit wij drie dagen lang kennis gingen maken met het leven van de Marrons. We wilden niet van watervalletjes springen, met een liaan over een rivier bungelen, maar we wilden het leven van de Marrons zien en misschien beleven. Drie medewerkers van de lodge, een eenvoudig kamp met ongeveer 12 houten huisjes aan een rivier, hielpen ons in de korjaal, een primitief vaartuig gemaakt uit een uitgeholde boomstam. Grote ijsboxen met vis en kip, groenten en andere levensmiddelen werden ook ingeladen, want er zijn in het binnenland geen winkels waar men even boodschappen kan doen. Daarmee werd al direct ons beeld van het eten van zoetwatervis uit de rivier ontkracht, want de vis was gevangen in de Atlantische Oceaan en werd diep bevroren naar het binnenland gebracht. De lokale bewoners leven echter wel van de vis uit de rivieren, want bij de dorpen zag men, met name tegen het einde van de dag, vooral vrouwen met een hengel op een rots in de rivier staan om het avondeten te vangen. De rivier lag vol met grote rotsblokken en de stuurman laveerde behendig tussen de rotsen door met af en toe een stuntachtig gebeuren bij kleine stroomversnellingen tussen die grote rotspartijen. Er was ons vriendelijk verzocht om geen foto’s te maken van de mensen bij de dorpen, omdat zij zich niet gemakkelijk voelen bij fotograferende en flitsende toeristen die in een korjaal langs sjesen. Dat begrepen we en we moesten het beeld dat we zagen in ons geheugen opslaan. Later bezochten we een paar dorpen en vroegen we de bewoners beleefd of we een foto van hen mochten maken, hoewel ook dat ongemakkelijk voelde.

De lodge lag op een eiland in de rivier, tegenover een Marrondorp, waar alle medewerkers van de lodge woonden. De manager van de lodge was in het dorp een zeer gerespecteerde bewoner, een soort burgemeester omdat hij een leidinggevende functie had bij de lodge. Zijn wil was wet, in de lodge en in het dorp. De andere medewerkers waren vooral vrouwen die iedere ochtend naar de lodge kwamen om daar te koken en schoon te maken. Zij droegen hun baby’s in doeken op hun rug en hadden in de ene hand een emmer met sponzen en in de andere een mobiele telefoon, want ook de hedendaagse communicatie is in het oerwoud doorgedrongen. We konden er zelfs internet ontvangen op onze Blackberries. Een luxe of niet?

De huisjes waren zeer comfortabel met een badkamertje en bedden met een klamboe. Er was stromend koud water en we hadden elektriciteit, die met een generator werd geleverd en om 10 uur ‘s avonds uitging. Bedtijd dus. De maan gaf echter zoveel licht dat we niet eens een olielampje hoefden aan te steken om iets te kunnen zien. Juist het praten bij maanlicht aan een rivier in de binnenlanden van Suriname, waar af en toe nog een korjaal met lokale bewoners langs vaart is het summum van ‘het leven in de jungle’.

Zo ook het tromgeroffel dat we hoorden en dat van de overkant kwam. Dat was zeker traditie? Misschien werd er wel bij gedanst? Dit was het echte junglegevoel.

De volgende ochtend wilden we er meer van weten en vroegen we aan de lokale manager van de lodge of hij ook bij het feestje was de vorige avond? En of ze dat vaker deden of dat er een speciale gelegenheid was dat deze muziek gemaakt werd? “Dat doen we iedere zaterdag”, antwoordde hij. “Dan zetten we een cd’tje op en gaan we dansen.”

Diezelfde ochtend bezochten we een Marrondorp waar een Marronmuseum was. Ook daar mochten we geen foto’s nemen. Buiten wel. Bij het betreden van het terrein van het museum was een poort gebouwd van twee palen met een balk erover heen en moesten de vrouwen links naar binnen lopen en de mannen rechts. Bij het verlaten van het terrein moesten we ook weer gescheiden het terrein aflopen. Dit is wel een rode draad in het leven van de Marrons. Allerlei tradities. Men moet zelf de geschiedenis en het leven van de Marrons erop nakijken om hier meer over te leren, want het leven staat bol van traditionele gewoontes. Een ervan is ook dat de man meerdere vrouwen mag hebben en voor iedere vrouw en voor zichzelf een eigen huisje (hut) bouwt. Onze gids, een dorpsbewoner, liet ons vol trots zijn hut zien, waar een groot hangslot op de deur hing. Bij het openen van de deuren viel onze mond open van verbazing, want de hele hut was volgestouwd met een grote ijskast, vrieskist, televisieschermen, radio en andere geluidsapparatuur. Er was geen ruimte om te slapen, maar dat hoeft ook niet als je vier vrouwen hebt met ieder hun eigen huis(je). We vroegen hem wanneer hij die apparatuur dan gebruikte en zijn antwoord was: “‘s Avonds als de generator aangaat.” En dat is slechts twee uurtjes, wisten we inmiddels. “En ik ben aan het sparen voor een grotere hut, want dan kan ik nog meer apparatuur kwijt.” De media-markt in de jungle.

‘s Middags maakten we een wandeling door het bos. Onze gids sloeg met een machete planten opzij, zodat wij erdoor konden en al snel rook ik een heerlijke lucht. “Wat voor bloemen zijn dit?”, vroeg ik en keek om me heen. “Dat zijn geen bloemen, mevrouw. Dat is de anti-insectenspray die uw man aan het opspuiten zijn”, zei de gids lachend. Wat een teleurstelling. Er waren ook al niet veel wilde dieren te zien, die er wel zijn, diep in het bos, maar een reuze luiaard maakte het aan het einde van de wandeling goed. Het was een geluk dat we hem zagen, want die dieren zie je niet vaak. Langzaam kroop hij hoog de boom in en verdween op een gegeven moment tussen de bladeren.

De laatste avond gingen we een ‘kaaiman-toer’ doen. Voor ons een te toeristische gebeurtenis, maar de manager stond erop om ons de schoonheid van het nachtelijk leven op de rivier te laten zien. Langzaam voeren we langs de kanten van de rivier op zoek naar oplichtende oogjes van de kaaimannen, maar toen iedereen enthousiast wees naar ‘glimmende’ oogjes bleek het een leeg plastic Coca-Cola flesje te zijn waarin het maanlicht reflecteerde. Een echte kaaiman zagen we nog op de terugweg, overdag. Hij lag te zonnebaden op een boomstam en trok zich niets aan van de voorbij varende korjaal met vier zeer tevreden ‘toeristen’ die het leven van de binnenlanden van Suriname even beter hadden leren kennen.

Het is er primitief, maar ook modern. Er zijn oeroude tradities en er heerst een absolute hiërarchie. Er zijn bewoners die een ‘kostgrondje’ hebben, waarop ze groenten en fruit verbouwen en waar ze van leven, maar men koopt ook waren in de grote stad (Paramaribo). Vrouwen lopen er met ontbloot bovenlichaam en ook met T-shirts uit de moderne winkels van tegenwoordig en ze hebben allemaal een mobiele telefoon. De kinderen gaan er naar school en leren uit boeken, maar ‘s middags rennen ze naakt over de oevers van de rivier en springen ze van rotsblok naar rotsblok.
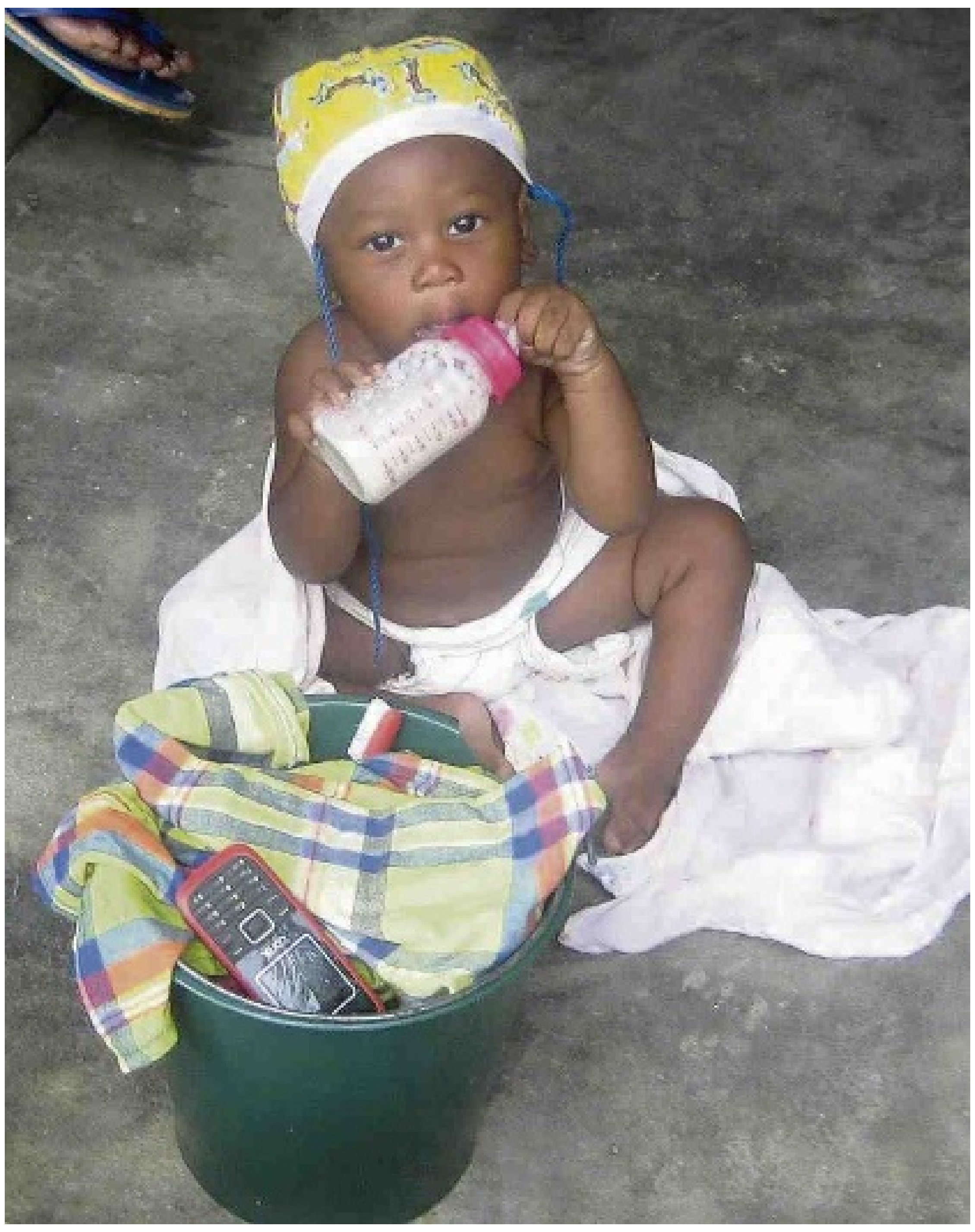
Voldeed de reis naar de jungle aan alle verwachtingen? Absoluut. Een jungle-reis anno 2011 is een ontmoeting tussen twee werelden. De bewoners van de binnenlanden leven er nog redelijk primitief, maar hun blik is op de toekomst gericht en die combinatie is echt iets van deze tijd. Voor de reiziger is het een knipoog naar het verleden, want wij hebben het voorrecht om in twee werelden te staan. Een cd’tje met oerwoudgetrommel is meegegaan naar huis.